

موضوع نشست:

همایش اقتصاد ایران؛ اصلاحات ساختاری در گام دوم

سخنران:

علی حیدری

رئیس کارگروه رفاه و تأمین اجتماعی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام

نقش سازوکارهای بازتوزیعی در تحقق
عدالت اجتماعی از منظر افراد و خانواده‌ها

مباحثه‌کنندگان:

مهدی موحدی بکنظر
رئیس مرکز آموزش، پژوهش و برنامه ریزی
سازمان امور مالیاتی کشور

سید محمد موسوی خطاط
کارشناس رفاه و تأمین اجتماعی

محمد رضا کارگر
سرپرست موسسه کار و تأمین اجتماعی

صابر شبیانی
رئیس انجمن علمی محاسبات بیمه و مالی ایران

نرگس اکبرپور
عضو هیئت علمی پژوهشکده
علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

چهارشنبه ۷ تیر ماه ۱۴۰۲ / ساعت ۱۰:۳۰-۱۲:۳۰

سومین نشست کارگروه اصلاح ساختار نظام
مالیاتی - حمایتی

<https://b2n.ir/earcc>

لینک نشست

آدرس: خیابان خالد اسلامبولی فرعی سوه
پلاک ۹ - پژوهشکده امور اقتصادی

نقش سازوکارهای بازتوزیعی در تحقق عدالت اجتماعی از منظر افراد و خانواده‌ها

علی حیدری

رئیس کارگروه رفاه و تأمین اجتماعی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام

ali.heidary47@gmail.com

برخی از تعاریف مالیات

❖ مالیات مقدار پول و یا مالی است که شهروندان یک کشور طبق قانون به دولت خود می پردازند تا در جهت اداره امور کشور تامین کالاها و خدمات عمومی و ضروری تضمین امنیت و دفاع همگانی و عمران و آبادانی توسط دولت مورد بهره‌برداری قرار بگیرد. لازم به ذکر است که یارانه نیز، نوعی مالیات منفی محسوب می‌شود.

❖ مالیات بر حسب تعریف سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، پرداختی است لازم، اجباری و بلاعوض. مالیات ممکن است به شخص، موسسه، دارایی و... تعلق گیرد. مالیات در واقع انتقال بخشی از درآمدهای جامعه به دولت یا بخشی از سود فعالیت های اقتصادی است که نصیب دولت می شود، زیرا ابزار و امکانات دست یابی به درآمدها و سودها را دولت فراهم ساخته است.

❖ مالیات انتقال اجباری منابع از بخش خصوصی به بخش دولتی است که براساس معیارهای از پیش تعیین شده و بدون مشخص کردن منافع خاص دریافتی و محل هزینه کرد مالیات دریافت می‌شود.

❖ مالیات یک هزینه مالی اجباری است که پرداخت آن بموجب قانون و به منظور تأمین هزینه‌های مختلف عمومی یا هزینه‌های دولت، بر عهده مالیات دهنده (اشخاص حقیقی یا حقوقی) گذارده می‌شود

❖ مالیات عبارتست از بخشی از درآمد، ثروت، فروش و یا بخشی از هر نوع پایه دستمزد، عایدی و درآمدی دیگر که توسط دولت از اشخاص حقیقی و حقوقی اخذ می‌شود.

❖ تعریف مالیات از نظر «چارلز ای. مک لور» در کتاب «بریتانیکا»: «پرداخت مالی اجباری و یا انواع دیگری از هزینه‌های تحمیلی از سوی دولت به پرداخت کنندگان مالیات، جهت هزینه کردن در مخارج خدمات عمومی».

تاریخچه مختصری از مالیات در ایران و جهان

□ ۴۲۰۰ سال قبل از میلاد مسیح و در زمان سومریان مالیات در قالب پیشکش به حکومت و پیشکش به پرستشگاهها مطرح بوده است.

□ ۳۲۰۰ سال قبل از میلاد مسیح شواهدی از اخذ مالیات بر زمین و محصول در مصر و چین وجود دارد. (در کتاب مقدس فصل ۴۴ آیه ۳۳ اشاره به گسیل مامورین از سوی فرعون برای گرفتن یک پنجم از برداشت های دانه دارد)

□ ۱۷۵۰ سال قبل از میلاد در قانون حمورابی پادشاه بابل به مقولاتی نظیر تاوان و غرامت اشاره شده و پیشکش به پیشگاه خداوند درایزد کده ها مطرح گردیده و هم به موضوع بهره مالکانه در بهره برداری از زمین اشاره گردیده است همچنین آمده است که اگر فردی در محدوده یک حاکم مالش را دزدیدند متولی آن حکومت بایستی جبران خسارت مالباخته را بنماید که حاکی از وجود منابع مالیاتی در اختیار حکومت برای انجام هزینه می باشد.

تاریخچه مختصری از مالیات در ایران و جهان

□ حدود ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح در متن منشور کوروش موضوع باج گندم و دهش (بخشش) رمه مشاهده میشود و همچنین به چاره کردن درماندگی درماندگان شهر بابل و رهانیدن آنها از بیگاری و برقراری امنیت و آرامش اشاره گردیده و از بردن پیشکش به پرستشگاه ها اشاره گردیده است.

□ همچنین در دادنامه داریوش اشاره به وظایف مهم متولیان دریافت مالیات گردیده و شواهد تاریخی مربوط به اخذ ایلکو (یا مالیات بر زمین) که دارندگان زمین می پرداختند و نیز سیستم تیول داری (افرادی که اقطاعات و زمین های اقطاعی را در اختیار داشتند و در ازای بهره مندی از این مزیت، به تدارک نیرو و ساز و برگ نظامی می پرداختند و یا خدمت اجباری و یا بردن پیشکش به پرستشگاه ها را به انجام میرساند) و وضع مالیات تیول داران و یا نظامیان تحت عنوان مالیات بر زمین مالیات بر کمان و مالیات بر اسب مطرح بوده است.

□ همچنین شواهد تاریخی وجود دارد از خانواده‌هایی که نقش سازمان وصول مالیات را برای حکومت ایفاء می کردند و این کار را از طریق اعطای وام به کشاورزان برای پرداخت مالیات و بازپرداخت آن در زمان برداشت محصول و یا پرداخت یکجای مالیات منطقه به حکومت توسط خانواده های موصوف و اخذ آن از مردم وجود دارد. اسناد مربوط به حساب های مالی و مالیاتی خانواده های "موراشو" و "اگیبی" که در دانشگاه کالیفرنیا موجود است - داندامایف ۱۲۸۵، ۱۲۷)

□ به طور کلی بنظر می رسد در دوران باستان ایران سه بخش اقتصادی مسلط وجود داشته است اقتصاد کاخ شاهی، اقتصاد پرستشگاه ها (در اختیار کاهنان موبدان) و اقتصاد بخش خصوصی.

تاریخچه مختصری از مالیات در ایران و جهان

□ ۱۲۱۵ میلادی در فرمان یا قانون "مگنا کارتا" که توسط جان اول پادشاه انگلیس امضا و ابلاغ گردید و بعدها با اصلاحات و الحاقاتی به عنوان زیرساخت تدوین قانون اساسی انگلیس، آمریکا و فرانسه و منشور حقوق بشر قرار گرفت نیز به موضوع مالیات اشاره شده است. نکته حائز توجه اینکه متن اولیه قانون مزبور در واقع برای محدود کردن قدرت پادشاه برای اخذ مالیات از ثروتمندان (بارون ها یا مردان آزاد) تنظیم شده است و اینکه پادشاه پذیرفته است که قانون درهرحال حاکم است و بایستی پادشاه نیز به قانون احترام بگذارد و این قانون به مبنایی برای ارجحیت قانون بر اراده اشخاص معروف شده است.

□ مالیات در ساحت مدرن، یک پدیده وارداتی به ایران است که ترتیب ورود آن بدین شرح است: در دوران قاجار با وجود مستوفی ها و در راس آنها مستوفی الممالک (بعدها وزیر مالیه تغییر پیدا کرد) مطرح شد. در زمان مشروطه همه افراد موظف به پرداخت مالیات شدند. اولین قانون مالیات بر درآمد در فروردین ۱۳۰۹ تصویب شد که شرکت ها بازرگانان و مشاغل آزاد و حقوق بگیران را مشمول مالیات دانست. دایره شمول این قانون در سال های ۱۳۱۲، ۱۳۲۱ و ۱۳۲۸ به ویژه در زمان مصدق گسترش یافت. اولین قانون مالیاتهای مستقیم در سال ۱۳۴۵ تصویب شد و در سال ۱۳۵۸ نیز قانون مالیات مستقیم به تصویب رسید و در سال ۱۳۸۷ قانون مالیات بر ارزش افزوده به تصویب رسید و اجرایی شد.

تبیین عملیاتی مفهوم مالیات

مالیات مبلغی است که دولت‌ها برای تامین مخارج مورد نیاز خود (جهت اعمال حاکمیت و تامین هزینه‌های عمومی و هزینه‌های اداره دولت و توابع آن و برقراری امنیت) و یا از منظر سیاستی و سازوکارهای بازتوزیعی (برای ایجاد توازن اقتصادی و اجتماعی و یا توزیع مجدد ثروت) و نیز انجام پرداخت‌های انتقالی (پرداخت‌هایی که برای آن کالا و یا خدماتی مبادله نمی‌شود) از اشخاص حقیقی و حقوقی دریافت می‌نمایند. از این منظر عوارض و تعرفه‌های ملی و محلی (شهرداری‌ها حق انشعابات، حق الامتیازها، حق بهره‌برداری، اجور و بهره‌های مالکانه، حقوق گمرکی و عوارض و تعرفه‌ها و حق بیمه‌های اجتماعی) را نیز می‌توان مالیات محسوب نمود.

نقش ها و کارکردهای نظام مالیاتی

- ❑ مالیات محصول مدنیت ، جامعه پذیری ، قانون مداری و شکل گیری دولت ها و سازمان ها (دستگاهها ، شرکتهای ، موسسات و نهادهای) است و جایگزین باج ، خراج، غرامت ، تاوان و پیشکش ها و...شده است.
- ❑ مالیات لازمه و جز لاینفک حکومت ها و دولت ها و در همه کشورها رایج و برقرار است.
- ❑ مالیات برای تامین مالی سیاستها ، اهداف ، مقاصد و نیات حکومت ها و دولت ها وضع و دریافت و هزینه می شود.
- ❑ مالیات یکی از ابزارهای موثر در سیاستها و سازوکارهای باز توزیعی و توزیع مجدد ثروت و درآمد و رفع گسست های طبقاتی و کاهش فاصله اقتصادی و اجتماعی است.
- ❑ مالیات برای تامین مالی ارائه خدمات اجتماعی و حمایت از اقشار فرودست جامعه است.
- ❑ مالیات برای تامین مالی لازم جهت تولید "کالاهای عمومی" و انجام "خیر اجتماعی" و شکل دهی "تکافل عمومی و اجتماعی" و ایجاد "رفاه عمومی" است.
- ❑ مالیات برای تامین مصالح عامه و پرداختی بلاعوض بوده و ما به ازای مستقیم برای پرداخت کننده ، ایجاد نمیکند.
- ❑ مالیات در زمره اموال عمومی ، مشاع و بین نسلی است و حق مطالبه عوض خاص برای پرداخت کننده ، ایجاد نمی کند.

مالیات‌های شرعی

❖ زکات

❖ خمس

❖ خراج (یا خراگ در فارسی که نوعی مالیات بر محصول زمین است)

❖ جزیه (مالیات بر اموال اهل کتاب)

❖ فی (مالیات بر اموال و زمین‌هایی که از غیر مسلمین بدون جنگ به حکومت اسلامی صلح شده است)

❖ مالیات ورودی (برای ورود غیر مسلمین و یا مسلمین به بلاد مسلمین)

❖ مالیات‌های حکومتی، نظیر مالیات بر اسب در زمان خلافت حضرت علی (ع)

❖ از دیدگاه اسلامی مالیات‌های شرعی را می‌توان به دو نوع تقسیم نمود:

❖ مالیات‌های حمایتی: اعم از حق فقرا در اموال اغنیا، که برای اهداف باز توزیعی و برای توانمندسازی عمومی و تامین مخارج فقرا، مساکین، در راه ماندگان، بیماران، سالمندان، سرپرست یتیمان، تادیه بدهی مدیونین و... استفاده می‌شده است.

❖ مالیات‌های خدماتی: مالیات برای تامین مالی خدماتی که دولت برای شهروندان فراهم می‌کند اعم از تامین هزینه‌های جاری و عمومی نظیر امنیت و هزینه‌های عمرانی و توسعه‌ای و همچنین برای جبران کسری‌ها و کمبودهای منابع حکومت

انواع مالیات

مالیات مستقیم:

درآمد
دارایی
حقوق و دستمزد
ارث
مشاغل
املاک و مستغلات
شرکت ها
حق تمیر
درآمدهای اتفاقی، هبه و بخشش

مالیاتهای غیر مستقیم:

مالیات بر مصرف و فروش :

نوشابه

سیگار

حق اشتراک تلفن

فرآورده های نفتی

درصدی از ارزش خودروهای داخلی و هزینه نقل و انتقال

الکل

خاویار

وسایل صوتی و تصویری

مالیات بر واردات :

حقوق گمرکی

سود بازرگانی

حق ثبت سفارش

درصدی از ارزش کالاهای وارداتی به ویژه خودرو

مالیات بر ارزش افزوده

مالیات سبز (مالیات زیست محیطی ، آلاینده ها و یا تولید کربن)

برخی از تعاریف تامین اجتماعی

اصطلاح تامین اجتماعی در چارچوب اساسنامه اتحادیه بین‌المللی تامین اجتماعی (ISSA):

به معنای هر طرح یا برنامه‌ای است که به دست حاکمیت یا دولت یا هر ترتیب اجباری دیگر که اعضای جامعه را در مقابل بروز حوادث ناشی از اشتغال، بیماری‌های ناشی از شغل، بیکاری، حاملگی، بیماری، نقص عضو، پیری، بازنشستگی، بازماندگی و مرگ از طریق پرداخت‌های نقدی یا غیر نقدی حمایت کند.

تعریف از تامین اجتماعی، توسط سازمان بین‌المللی کار (ILO):

بر اساس این تعریف تامین اجتماعی، حمایت‌هایی است که جامعه در مقابل پریشانی‌های اقتصادی و اجتماعی پدید آمده به واسطه قطع یا کاهش درآمد بر اثر سالمندی، از کارافتادگی، فوت، بیکاری، بیماری، بارداری و همچنین جبران هزینه‌های درمانی و نگهداری، به اعضای خود ارائه می‌دهد.

بر مبنای این تعریف "هرگونه طرح و برنامه‌ای که به منظور حمایت از اعضای جامعه در برابر شرایط اضطراری و خطرات اجتماعی و اقتصادی به اجرا در آید تامین اجتماعی (Social Security) محسوب می‌شود" و راهبردهای مختلفی را می‌توان برای تامین اجتماعی در نظر گرفت.

دایره‌المعارف آمریکانا در تبیین تامین اجتماعی آورده است:

تامین اجتماعی در یک مفهوم کلی به معنای ایمنی و مراقبت از خطرات احتمالی برای یک گروه اجتماعی به هم وابسته است. اگرچه مفهوم تامین اجتماعی در علوم اجتماعی کاربرد دارد، اما بیشتر یک مفهوم اقتصادی است. در این تعریف با توجه به مشخص کردن گروه اجتماعی و تاکید بر وجه اقتصادی آن، به نظر می‌رسد بیشتر بر ادامه سطح درآمد و معیشت افراد تاکید شده است.

تبیین عملیاتی مفهوم «نظام تامین اجتماعی»

مجموعه اقدامات کلیه دستگاه های اجرایی و نهادهای حاکمیتی و دولتی و ظرفیت های مردمی در جهت :

- تامین نیازهای اساسی آحاد مردم
- دسترسی فراگیر، جامع و مکفی به خدمات و پوشش های امدادی، حمایتی و بیمه ای
- بهره مندی عادلانه از منابع عمومی و رفع نابرابری های پیشینی و پسینی
- حمایت از مردم در برابر مخاطرات اقتصادی و اجتماعی
- صیانت از مردم و بویژه اقشار ضعیف جامعه در مقابل مخاطرات اقتصادی و اجتماعی و خانوادگی (ریسکهایی نظیر بازنشستگی، ازکارافتادگی، فوت، بیکاری و بیماری)
- توانبخشی، توانمندسازی و مهارت افزایی آحاد جامعه بویژه گروه های در معرض فقر و آسیب اجتماعی و بازاجتماعی شدن مبتلایان به فقر و آسیب اجتماعی
- دسترسی عادلانه به فرصتهای اقتصادی و اجتماعی

سه شعار محوری اتحادیه بین المللی تامین اجتماعی (ISSA) و سازمان بین المللی کار (ILO) در خصوص نظام تامین اجتماعی:

توسعه بدون عدالت اجتماعی و

عدالت اجتماعی بدون تامین اجتماعی

تحقق نمی یابد.

تامین اجتماعی

زیر ساخت،

ابزار

و هدف

توسعه است.

انسان

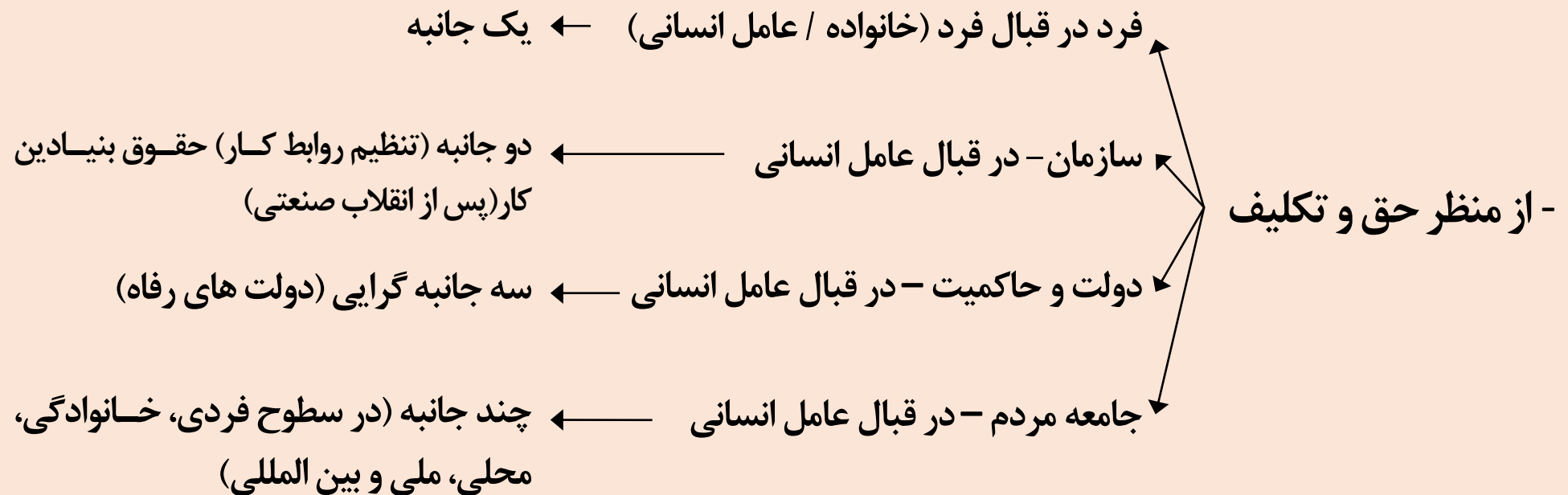
سالم،

ماهر و دارای تامین

محور توسعه است.

ali.heidary47@gmail.com

خاستگاه تامین اجتماعی (امدادی، حمایتی و بیمه ای)

نقش ها و کارکردهای نظام تامین اجتماعی (امدادی، حمایتی و بیمه ای)

- برای انجام کار (همکاری و همیاری و تعاون)
- برای رفع خطر و دفع خطر یا حادثه یا سانحه یا بحران (فاجعه آمیز)
- برای ترمیم و جبران خسارات پس از وقوع خطر
- برای توزیع ریسک ها (مخاطرات)
- برای ایجاد ثبات و آرامش خاطر و اطمینان و امید به آینده
- برای آینده نگری، آتیه اندیشی و دور اندیشی، پیش بینی و حزم
- برای ایفای وظایف کارفرمایی (مدیریت و رهبری)
- برای تولید و ارائه کالای عمومی بعنوان وظیفه دولت ها و حاکمیت ها (مقبولیت و مشروعیت)
- برای اخلاق ، انسانیت و معنویت (نوع دوستی، نیکوکاری و خیر خواهی)
- برای انسجام اجتماعی / پیوستگی اجتماعی / سرمایه اجتماعی و هم سرنوشتی (کرونا) ← با همستان
- برای عدالت و در نقش بازتوزیعی بین نسلی و بین قشری (نا برابری های پیشینی و پسینی) عوارض، تعرفه ، مالیات و یارانه (مالیات منفی)
- برای زمینه سازی تحقق دموکراسی یا مردم سالاری

شواهد، قرائن و گزاره هایی از متون دینی در ارتباط با بایستگی های نظامات مالیاتی و تامین اجتماعی

عنوان یا موضوع	مفهوم رایج غربی آن	شواهد و قرائن دین
تأمین اجتماعی	اعلامیه جهانی حقوق بشر مبنی بر وظیفه دولتها در تامین غذا، خوراک و پوشاک مردم و ایفای حق تامین اجتماعی همگانی مردم فارغ از نوع دین، رنگ پوست، جنسیت، قومیت، مذهب و تفکر سیاسی	<p>- ایجاد صفا و تضمین لباس، خوراک و سرپناه اصحاب صفا توسط پیامبر اکرم(ص) در کنار احداث مسجد و در اولین اقدام پس از تشکیل حکومت اسلامی</p> <p>- فرمایش حضرت علی (ع) مبنی بر اینکه در حکومت من کسی در کوفه نیست که غذا، لباس و سرپناه نداشته باشد</p> <p>- سوره ماعون که ارائه خدمات اجتماعی را شرط دینداری و قبولی عبادت می داند</p> <p>- حضرت پیامبر(ص) می فرمایند: من از هر مسلمانی اولی به نفس اویم کسی که مالی به ارث نهد برای ورثه اش خواهد بود و اگر دین(بدهی یا قرض) یا فرزند صغیری باقی گذاشت من عهده دار او هستم</p>
منابع عمومی	- سهم مردم از منابع حاصل از مواهب طبیعی نظیر نفت، معادن و ...	- احکام مربوط به انفال و فیه - لزوم صرف انفال برای مصالح عامه(اصل ۴۹ قانون اساسی)
منابع بازتوزیعی	- صرف بخشی از منابع حاصل از مالیات، حق بیمه، عوارض، تعرفه ها و ... برای خدمات اجتماعی	<p>- خراج و جزیه</p> <p>- موارد مصرف صدقه(انما الصدقات للفقراء والمساکین و ابن السبیل و...)</p> <p>- خمس و زکات</p> <p>- الحق المعلوم لسائل و المحروم</p> <p>- و یمنعون الماعون</p>

شواهد، قرائن و گزاره‌هایی از متون دینی در ارتباط با بایستگی‌های نظام جامع تکافل و تأمین اجتماعی

عنوان یا موضوع	مفهوم رایج غربی آن	شواهد و قرائن دینی
تأمین اجتماعی حق همگانی	حق همه مردم برای برخورداری از رفاه و تأمین اجتماعی فارغ از نوع دین، تفکر سیاسی و ...	-حکایت درآوردن خلخال از پای زن یهودی در قلمروی حکومت اسلامی و بیان امیرالمومنین (ع) در این ارتباط -هرکه در این سرای درآمد نانش دهد و دینش مپرسید که هرکه در این جهان نزد خدای به جانی ارز در این سرای به نانی ارز-شیخ ابوالحسن خرقانی
-نیازمندیابی فعال - غربالگری اجتماعی	وظیفه دولت برای غربالگری اجتماعی و پیدا کردن اقشار نیازمند و کمک به آنها	-حضرت علی (ع) از محل بیت المال به یکی از صحابی یک وسق خرما (۴۵کیلو) داد و گفت برو این را به فلان فرد نیازمند بده، صحابی گفت او که از شما کمک طلب نکرده و حضرت فرمود اگر طلب کند و من کمک کنم که می شود معامله نه انجام وظیفه - حکم حضرت علی(ع) به مالک اشتر در مورد معتزین که نیاز دارند ولی مناعت طبع آنها اجازه درخواست نمی دهد و حاکم اسلامی می بایستی آنها را بیابد و نیازشان را شناسایی کند.
-توانمند سازی - کارگستری	افزایش توان مالی، جسمی، روحی و مهارتی افراد نیازمند، معلول و معسر برای خوداتکایی و خودگردانی و ایجاد فرصت های برابر شغلی و درآمدی	-حفر چاه و ایجاد نخلستان در کوفه و اعطای آن به نیازمندان -فروش زره یا شمشیر یا پیراهن یا عبا ... پیامبر (ص) و ائمه (ع) برای کمک به فرد نیازمند جهت ایجاد شغل و کسب درآمد برای او
- هدفمندی یارانه ها	پرداخت یارانه ها بصورت هدفمند به اقشار وگروههای هدف در قالب پول نقد، خدمات وکالا	-نظر امام محمد باقر(ع) در رابطه با حق مردم بر حاکم اسلامی: - ”یقسّم بینهم بالسویه و يعدل فی الرعیه“
- توزیع ریسک	- بیمه اجتماعی و قانون اعداد بزرگ	-یدالله مع الجماعه
- حکمرانی خوب	-دولت رفاه -عدالت اجتماعی -عدالت اقتصادی (توزیعی) -زمینه ساز مقبولیت و مشروعیت حکومت	-خدواند در آیه ۴ سوره قریش می فرماید: فلیعبدوا رب هذا البیت الذی اطعمهم من جوع و آمنهم من خوف“ باید پروردگار این خانه را عبادت کنید چرا که شما را که گرسنه بودید سیر کرد و از ترس رهانید و به شما ایمنی عطا نمود. پیامبر اکرم(ص) در توصیه به جانشینان خود: ”اذکر الله الوالی من بعدی علی امتی لم یفقرهم فیکفرهم، و لم یفلق بابه دونهم، فیاکل قویهم ضعیفهم“ ”مبادا حاکمان مردم را در فقر و تنگنا قرار دهند زیرا چه بسا در اثر فقر آنها به سوی کفر کشیده شوند و حاکمان باید به امور مردم اهتمام بورزند و نسبت به برطرف ساختن نیازهای آنان بی مبالا نباشند.“ پیامبر اکرم (ص) در دعایی می فرمایند:” اللهم بارک لنا الخبز و لا تفرق بیتنا و بنیه فلو لا الخبز ما صلینا ولا صمنا و لا ادینا فرائضنا ربنا“ ”خداوند را به اقتصاد ما برکت عنایت کن و ما را در فقر اقتصادی گرفتار مکن زیرا اگر نان تأمین نشود مردم نماز نمی خوانند و روزی نمی گیرند و به فرائض الهی بی اعتنا می شوند.

شواهد، قرائن و گزاره هایی از متون دینی در ارتباط با بایستگی های نظام مالیاتی و تأمین اجتماعی

عنوان یا موضوع	مفهوم رایج غربی آن	شواهد و قرائن دینی
خدمات اجتماع محور و خانواده محور	کمک به کودکان و افراد معلول و سالمند در میان خانواده و یا شبه خانواده نه در یتیم خانه و...	<p>- کمک های شبانه حضرت علی (ع) به خانواده های نیازمند و بردن کمکها به درب منازل آنان</p> <p>- کمک به همسر و سرگرم کردن کودکان بجای مانده از یکی از سربازان شهید حضرت علی(ع) در جنگ</p> <p>- سوره ماعون که یتیم داری را شرط دینداری و قبولی عبادت می داند</p>
امید به آینده	با تأمین اجتماعی موجبات امید به آینده ، اطمینان و آرامش خاطر مردم فراهم می شود	<p>- ابوذر وقتی سهمیه ماهیانه خود را از بیت المال می گرفت پرسید نمی شود سهمیه چندماه را یکجا بگیریم؟ همه تعجب کردند ! و علت را پرسیدند؟ فرمود میخوایم در هنگام عبادت، خدای ناکرده نگران و به فکر معیشت آینده خود نباشم</p>
مسئولیت کارفرما و کفالت حاکمیت	بیمه اجباری مزدبگیران و سه جانبه گرایی (دولت، کارفرما و کارگر) بر اساس: -اعلامیه جهانی حقوق بشر - مقاله نامه های بین المللی ILO و ISSA _ اصول کار شایسته	<p>حضرت علی (ع) زنی(غیرمسلمان) را در حال گدایی دید پرسیدند کیست و چرا گدایی می کند؟جواب دادند خدمتکاری بوده درخانه یکی از اهالی و اکنون که توانایی کار ندارد او را اخراج کرده اند به یکی از اصحاب فرمود که او را به درب خانه کارفرما ببر و بگو که بایستی کفالت او را بپذیری چون در جوانی برای تو کار کرده، صحابی پرسید اگر قبول نکرد چه؟ فرمودند به کارفرمایش بگو اگر او را نپذیری هزینه های او را از محل بیت المال می پردازم و از سهم تو کم می کنم.</p> <p>- حضرت رسول اکرم(ص) می فرمایند: کسی که به کارگری ستم روا دارد و مزدی که شایسته کارگر نباشد به او بپردازد خداوند عمل او (صاحب کار) را تباه می کند و بوی بهشت را که از فاصله ۵۰۰ سال به مشام می رسد بر او حرام می کند.</p> <p>- حضرت رضا(ع) می فرمایند: تا عرق کارگر خشک نشده مزد او را بپردازید“</p>
ارائه خدمات اجتماعی با حفظ کرامت انسانی	لزوم رعایت شرافت و کرامت انسانی افراد برای اعطای خدمات اجتماعی و پرهیز از روشهای تحقیر آمیز (بیمه های اجتماعی نماد این رویکرد است)	<p>-فرد نیازمندی به حضرت علی (ع) مراجعه کرد و قبل از اینکه سخن بگوید حضرت به او فرمود نیازت را بنویس چون نمیخواهم مذلت خواهش را در نگاهت ببینم.</p> <p>-توصیه های متعدد در مورد صدقه در خفی (طوری صدقه بدهید که دست دیگران خبردار نشود.</p>

تامین اجتماعی در وظایف حاکمیت

□ اگر به اولین آیه از قران کریم که در ابتدای غالب سوره های آن تکرار می شود دقت کنیم رحمانیت خداوند مقدم بر رحیمیت او آمده است و بی شک یکی از نعمات خداوند رحمان می تواند جامعه رحمانی باشد که در آن رحمت و بخشندگی خدای تعالی جاری و ساری است. کما اینکه خداوند در آیه چهارم سوره قریش می فرماید: «**فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَأَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ**» "باید پروردگار این خانه را عبادت کنید چرا که شما را که گرسنه بودید سیر کرده و از ترس رهانید و به شما ایمنی عطا نمود.

□ همچنین خداوند تبارک و تعالی در آیه ۵۵ سوره نور به موضوع مشابهی اشاره می فرماید: "**وَلْيَبَدِّلْهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا**" هر آینه آنان را پس از هراس و خوفشان حتما امنیت می بخشیم تا مرا پرستش کنند و چیزی را امتیاز و شریک من نسازند. پر واضح است که در این آیه برآورده ساختن نیاز های جسمی (تامین غذا، آب آشامیدنی و ...) و تامین امنیت (ایجاد آرامش خاطر و اطمینان و ...) به عنوان یکی از دلایل لزوم ایمان آوردن و عبادت قریش (و به تعبیری تمام مردم جهان) قلمداد شده است و بالمال می توان تامین این حداقل ها را وظیفه حاکم اسلامی دانست.

□ و نتیجه آنکه وقتی خداوند رحمان یکی از دلایل عبودیت خویش را تامین رفاه و امنیت انسان می داند و نیز تحقق این امر یکی از اساسی ترین وظایف انبیاء و اوصیای الهی قلمداد شده و انبیاء و اوصیا آنرا بعنوان ابزاری برای روی آوری مردم به دین می دانسته اند، پس می توان نتیجه گرفت که در باور اسلامی در ساختار و سازوکار حکومت اسلامی موضوع رفاه و تامین اجتماعی از جایگاه ویژه ای برخوردار است، امری که در جهان مدرن و پیشرفته از دیر باز مد نظر بوده و هر یک از نحله های فکری، فلسفی و سیاسی نقش ویژه ای برای آن در ساخت و سیستم حکومتی اختصاص داده اند.

بررسی مقایسه ای تطبیقی مقوله رفاه در اسلام و غرب

یکی از تفاوت‌های دیدگاه‌های رفاهی در بین اسلام و تفکرات غیر دینی غربی را می‌توان در غایت رفاه جستجو کرد، چرا که در دیدگاه‌های غیردینی رفاه بیشتر برای تلذذ بیشتر و راحت طلبی افزون‌تر و چه بسا تفاخر و برتری جویی و بویژه به رخ کشیدن برتری اقتصادی و ... بر دیگرانی که محروم هستند، تعریف می‌شود. ولی در باور دینی رفاه یک سکو و زیر ساخت برای تعالی روحی انسان و حرکت در جهت سیر متعالی رسیدن به مقام انسان کامل است و نیل به غایاتی که خداوند برای انسان مقدر نموده است. در رویکرد رفاهی مذموم و غیر دینی غرب تفاخر یک جنبه اساسی است و گاه فرد مرفه از محرومیت دیگران نیز لذت می‌برد و بر همین اساس برند سازی برخی از کمپانی‌ها بر این پایه استوار است که این محصول ما را تعداد کمی در دنیا می‌توانند بخرند (به لحاظ گرانی) و یا این که تعداد این محصول در دنیا انگشت شمار است (به لحاظ تولید محدود که به گرانتر شدن کالا می‌انجامد)

تفاوت دیگر سیاست‌های رفاهی اسلامی و غربی غیر دینی در این است که در اسلام بر تکریم مدد جویان و مانع استفاده از روش‌های تحقیر آمیز برای کمک به نیاز مندان تاکید شده است و توصیه شده است که طوری صدقه بدهید که دست دیگران هم متوجه آن نشود تا چه رسد به اینکه دیگران متوجه شوند و نکته مهم‌تر اینکه در رویکرد اسلامی رفاه، کمک‌هایی که بر اساس سیاست‌های بازتوزیعی (توازن اجتماعی) و تکافل اجتماعی همه مردم نیازمند می‌شود را حق آنان می‌داند و بیان می‌کند که حق معلومی در اموال اغنیا هست که بایستی از طریق فردی (خمس، زکات و ...) یا حکومتی (مالیات، تعرفه‌ها، انفال و ...) ستانده شود و به آنان اعطا می‌شود. به بیان دیگر تلاش در جهت ایجاد رفاه ادای دین و تکلیف اغنیا و حکومت نسبت به مردم است نه مرحمت و لطف آنها، در این رویکرد دولت مکلف و مبعوث به ارتقاء کیفیت زندگی و تعیین حداقل‌های مردم بطور کلی و بویژه اقشار و گروه‌های هدف است و در این فرایند حقوق آنان را استیفاء و به وظیفه ذاتی خود عمل می‌کند ولی برخی دیدگاه‌های غربی اینگونه نیست و چه بسا بسیاری از اغنیا برای ترمیم وجهه خود و تطهیر اقدامات تکاثر طلبانه قبلی و فعلی خود به امور خیریه می‌پردازند.

یکی دیگر از تفاوت‌های اساسی رویکرد‌های رفاهی اسلامی با برخی دیدگاه‌های غربی و غیر دینی رفاه این است که در برخی جوامع غربی کمک به اقشار فرودست را تنها در یک وظیفه حکومتی و دولتی دانسته و مردم خود را عاری از این وظیفه می‌پندارند و در نگاه بد بینانه این اقشار را وبال گردن خود و باعث افزایش مالیات و کاهش سود خود می‌پندارند ولی در رویکرد اسلامی فارغ از وظیفه حکومتی حاکم و والی اسلامی، تک تک مسلمانان مکلف و مبعوث به رسیدگی به فقرا و مستمندان هستند و بر اساس وظایف دینی خود می‌بایست به پرداخت خمس، زکات، صدقه و انفاق و وقف بپردازند و این امور ماسوای بحث مالیات و تعرفه‌ها و عوارض مطرح است و بعنوان یکی از امور حسبه و امر به معروف و نهی از منکر محسوب می‌شود که بر اساس وجوب کفایی بایستی به آنان بپردازد.

مفهوم رفاه در تعالیم دینی

□ در اسلام موضوع رفاه و تامین اجتماعی از یک سو وظیفه ذاتی حکومت و حاکم اسلامی تلقی می شود و تامین آن را مسئولیت و مأموریت حاکم و دریافت آن را حق مردم می داند و از سویی دیگر وظیفه تک تک افراد و آحاد مسلمین نسبت به هم نوعان (گروندگان سایر ادیان که در ممالک اسلامی ساکن هستند و تحت قیومیت حکومت اسلامی قرار دارند) و هم کیشان (مسلمانان) قلمداد می نماید.

□ در باور اسلامی هیچگاه فقر امر پسندیده ای نبوده است و برخی توصیه ها را که مستمسک تحسین فقر قرار گرفته است ناظر به نوعی از فقر انتخابی و اختیاری با رویکرد مذمت دنیا خواهی مفرط و دنیا پرستی از یک سو و نیز مذمت تکاثر و مال اندوزی از سوی دیگر بوده است و گرنه بر اساس قاعده "الاسلام یعلی و لایعلوا علیه" می بایست تمامی وجوه یک جامعه اسلامی دارای برتری و رجحان بر سایر جوامع باشد و یکی از جلوه های بارز توسعه و تعالی جوامع، موضوع نظامات رفاهی و مقوله رفاه و تامین اجتماعی است.

□ به هر روی اگر رفاه را نقطه مقابل فقر در نظر بگیریم و با توجه به تعریف موسعی که از رفاه در ابعاد گوناگون می شود فقر را نیز از منظر جسمی (معلولیت، محجوریت و ...)، فرهنگی و اجتماعی (خانواده و...)، روحی (ذهنی، فکری) و مالی مورد توجه قرار دهیم، هرچند که وجه مالی آن بر سایر وجوه غلبه دارد و زمینه ساز بروز و ظهور سایر وجوه آن می شود.

□ همانطور که گفته شد ساز و کارهای تامین منابع طرحهای رفاه و تامین اجتماعی اسلامی بر پایه اراده فردی (تأمین و ترغیب فرد برای دادن حق فقرا از ثروت خود در قالب خمس و زکات، صدقه، انفال، وقف و ...) و اراده جمعی و حکومتی (اعمال سیاستهای باز توزیعی نظیر خراج، جزیه، مالیات و نیز بهره برداری از انفال و ...) قرار دارد.

نسبت خدمات اجتماعی با مفاهیم حقوق بشر

□ نمود بین‌المللی حقوق شهروندی آنچه را که از دیر باز در باره جهان شمولی این حقوق مطرح بود پس از یک قرن و نیم و در سطح جهانی به عنوان حقوق شهروند جهانی در قالب حقوق بشر ظهور یافت. چنان‌که حقوق شهروندی از جمله حقوق طبیعی و ذاتی انسان تلقی می‌شود حقوق بشر نیز به عنوان حقوق ذاتی و طبیعی انسان مطرح می‌شود. حقوق شهروندی با طرح محدودیت‌ها و تکالیف برای دولت‌ها در حوزه ملی مطرح شد و امروزه حقوق بشر، حقوق شهروندی را به حوزه بین‌المللی برده و دولت‌ها را درحوزه‌های خارج از حوزه‌های حاکمیت ملی مکلف به ادای حقوق شهروندان می‌کند.

□ از رویکردهای تازه در تفسیر مقررات اسناد حقوق بشر ماده ۲ میثاق حقوق مدنی و سیاسی است که می‌گوید هر یک از کشورها متعهد است که حقوق شناخته شده در این میثاق را برای همه افراد که در قلمرو آن کشور زندگی می‌کنند محترم بشمارد و تضمین بکند. به علاوه گفته می‌شود که تعهد دولت در تضمین این حقوق تعهدی مطلق و فوری است، به این معنی که آنچه در ماده ۲ میثاق حقوق مدنی و سیاسی ذکر شده اولاً مقید به امکانات مالی یا اجرایی دولت‌ها نیست و ثانیاً جنبه تدریجی ندارد.

□ ماده ۲۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر اعلام می‌دارد: «هرکس به عنوان عضوی از اجتماعی حق برخورداری از تامین اجتماعی را دارد و می‌تواند با استفاده از مساعی ملی و همکاری‌های بین‌المللی و در هماهنگی با تشکیلات و منابع کشور خود، حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را که لازمه حفظ کرامت و رشد آزاد شخصیت اوست به دست آورد.»

□ در این ارتباط میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی اعلام می‌دارد:

□ ماده ۱۰: دولت‌های طرف این میثاق حق هر شخص را به تامین اجتماعی به رسمیت می‌شناسند.

□ ماده ۱۱۰۱: دولت‌های طرف این میثاق حق هرکس را به داشتن سطح زندگی کافی برای خود و خانواده‌اش شامل خوراک، پوشاک و مسکن کافی همچنین بهبود مداوم شرایط زندگی به رسمیت می‌شناسند. دولت‌های طرفی این میثاق به منظور تامین تحقق این حق تدابیر مقتضی اتخاذ خواهند کرد و از این لحاظ اهمیت اساسی همکاری بین‌المللی براساس رضایت آزاد را قبول دارند.

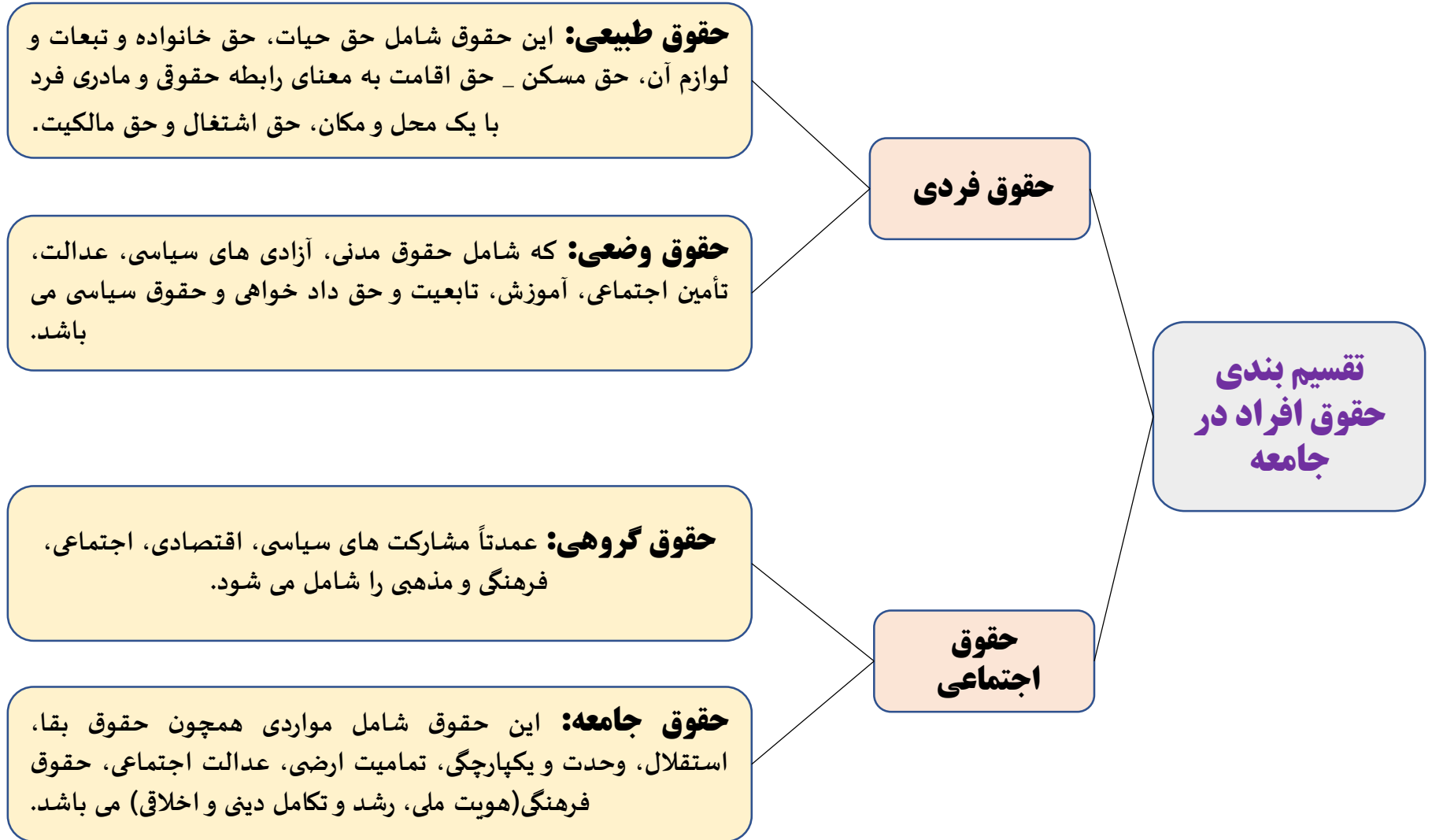
□ ماده ۱۱۰۲: تدابیری که دولت‌های طرف این میثاق با اذعان به حق اساسی هرکس به این که از گرسنگی فارغ‌باشد، منفرداً، واز طریق همکاری بین‌المللی اجرا خواهند کرد. (همان، صص ۱۸۲-۱۸۱)

□ ماده ۲۰۲ این میثاق در مورد فوریت اجرای موارد این میثاق اعلام می‌دارد: دولت‌های طرف این میثاق متعهد می‌شوند که اعمال حقوق مذکور در این میثاق را بدون هیچ نوع تبعیض از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا هرگونه عقیده دیگر، اصل و منشأ ملی یا اجتماعی، ثروت، نسب یا هر وضعیت دیگر تضمین نمایند.

نقش حاکمیت در تکافل اجتماعی و توازن اجتماعی جامعه

□ برخورداری از تکافل اجتماعی (در ساحت امروزی خدمات اجتماعی "تامین اجتماعی و بیمه های اجتماعی) برای آحاد افراد جامعه با هر نوع مذهب، تفکر سیاسی، جنسیت، قومیت و ... "تکلیف" دولت و حاکم اسلامی و "حق" مردم می باشد و دولت یا حاکم اسلامی مکلف است با استفاده از منابع عمومی مزیتی و موهبتی (نظیر انفال، نفت و گاز و ...) و منابع حاصل از سیاستهای بازتوزیعی قابل تحصیل (مالیات، عوارض، تعرفه ها، حق بیمه و ...) نسبت به برقراری و تضمین تکافل معیشتی (تضمین حداقل درآمد)، جسمی (خدمات درمانی و بازتوانی) و روحی (خدمات مددکاری اجتماعی) آحاد مردم بطور اعم و اقشار خاص و گروه های هدف و نیازمند بطور اخص اقدام نماید و این امر در اصول ۳، ۲۱، ۲۹، ۴۳، ۴۵ و ۵۱ قانون اساسی بخوبی تبیین شده است.

□ پرواضح است که تحقق توسعه، دموکراسی و مردم سالاری از نوع دینی و غیر دینی (لیبرال، سکولار و ...) آن با انسانهای فقیر دارای نیاز مالی و نارسایی های جسمی و روحی، ناتوان (از نظر مالی، جسمی و ذهنی) و ناامید نسبت به آینده (عدم برخورداری از شغل یا بیمه بازنشستگی، بیکاری و ...) میسر نیست و نمیتوان با آد مه های تحقیر شده کار توسعه ای کرد و لشکریان توسعه در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و در یک کلام توسعه پایدار (یا رشد و پیشرفت همه جانبه) می بایست از یک نظام جامع تکافل اجتماعی برخوردار بوده و از طریق یک نظام چند لایه تامین اجتماعی حداقل کیفیت زندگی (معیشت و سلامت) آنان تضمین گردیده باشد تا آنان بتوانند نقش مناسب و متناسب خود را در فرآیند رشد و پیشرفت همه جانبه (توسعه پایدار) ایفاء نمایند و در یک نظام مردم سالار دینی، مشارکت و حضور فعال و موثر داشته باشند.

حق شهروندی (افراد)

حق اجتماعی - سیاسی: داشتن اقتدار ملی و یک جامعه با ثبات و امنیت است

حق اجتماعی - اقتصادی: ناظر به رفاه، عدالت اجتماعی و تأمین اجتماعی است و برخورداری از یک سطح قابل قبول زندگی رفاهی و اقتصادی با امکان برخورداری بیشتر افرادی که بیشتر تلاش می کنند

حق اجتماعی - فرهنگی: حق دسترسی به کالاهای فرهنگی و حق تعلق به خرده فرهنگ، حق برخورداری از هویت دیرینه، دین، سنت و... است.

در چهار قلمرو مربوط به اختیارات دولت، آزادی اشخاص حقیقی و حقوقی محدود می شود :

اعمالی که معمولاً خطری جدی برای جامعه به شمار می روند از قبیل قتل، سرقت، یا در صورت عدم به کارگیری ضمانت های اجرایی، بیم آن می رود که گسترش یابند.

جرم

قوانین مدنی در باره منازعه ها چون بین افراد یا جمع های مختلف بحث می کند. بسیاری از این منازعات چون به نظم اجتماعی بر می گردد باید توسط دولت حل و فصل شود. همچون آزادی بیان.

منازعه ها و
دعواهای مدنی

این مورد به میزان دخالت دولت در فعالیت های اقتصادی مربوط می شود. سوسیالیست ها، منافع عمومی را در گرو ملی شدن صنایع و خدمات اصلی می دانند و میانه روها کارآیی را وابسته به ایجاد انگیزه سود و رقابت می دانند.

کنترل اقتصادی

در بیشتر جوامع مدرن، دولت خود را موظف می داند تا نیازهای اساسی افراد بیکار، بیمار و سالخورده را تأمین می کند.

تأمین رفاه اجتماعی

اثرات نظام مالیاتی بر کارکرد نظام تامین اجتماعی

✓ نظام مالیاتی در لایه‌های پایین جامعه و قاعده هرم نظام چند لایه تامین اجتماعی (لایه های امداد اجتماعی و حمایت اجتماعی) و هم در تامین مالی خدمات و پوشش‌های امدادی و حمایتی و سطح پایه لایه بیمه‌ای نقش دارد و هم با اعطای تخفیف‌های مالیاتی به توازن اجتماعی و اقتصادی جامعه کمک می‌نماید. چنانچه یارانه را مالیات منفی بدانیم و در زمره نظام مالیاتی فرض کنیم و نیز اگر تعرفه‌ها و عوارض را نیز نوعی مالیات تلقی کنیم با توجه به اعمال معافیت‌های مربوط به تعرفه‌ها و عوارض شهرداری و نیز پرداخت یارانه به مددجویان این نقش نظام مالیاتی، پررنگ تر میشود.

✓ نظام مالیاتی در لایه های بالای جامعه از یک سو با اخذ مالیات از برخوردارها، منابع لازم را برای ارائه خدمات اجتماعی فراهم می‌کند و از سوی دیگر با اعمال مشوق برای کارفرمایان و پیمانکاران و پذیرش حق بیمه ها و مبالغ هزینه شده بابت مدیریت منابع انسانی و نظام پرداختهای مزدی و نیز انجام کارهای خیریه، به عنوان هزینه های قابل قبول مالیاتی، باعث تشویق افراد برخوردار به مشارکت در نظام تامین اجتماعی (لایه های امدادی، حمایتی و بیمه ای) می‌گردد.

اثرات نظام مالیاتی بر کارکرد نظام تامین اجتماعی

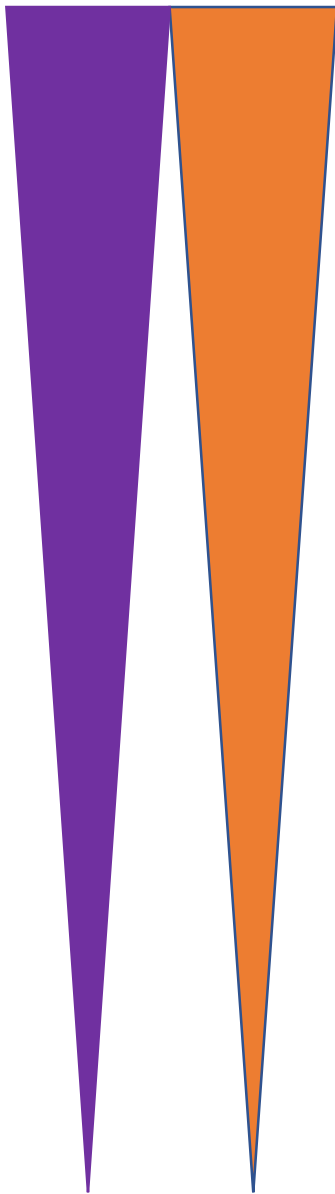
✓ اعمال تخفیف های مالیاتی در مناطق محروم غیر برخوردار و دور از مرکز، که باعث تشویق سرمایه گذاری و اشتغال آفرینی بیشتر در این مناطق می شود نیز از جمله مصادیق مشارکت نظام مالیاتی در تامین مالی لازم جهت توانمندسازی اقشار فرودست جامعه می باشد.

✓ با توجه به پذیرش هزینه های مربوط به حقوق و دستمزد و متفرعات آن از سوی نظام مالیاتی به عنوان هزینه های عملیاتی و قیمت تمام شده کالاها، خدمات و محصولات، این امر باعث تشویق کارفرمایان به رویکردهای توسعه ای در حوزه منابع انسانی و بالمال ارتقاء سطح رفاه عمومی جامعه می گردد.

✓ نظام مالیاتی از طریق تامین منابع مورد نیاز دولت در بودجه عمومی از یک طرف به دولت در تامین اعتبارات مورد نیاز نظام تامین اجتماعی چند لایه کمک می کند و از سوی دیگر دولت با هزینه کرد این منابع و افزایش اشتغال و پرداخت حق بیمه به تقویت نظام تامین اجتماعی کمک می نماید.

✓ نظام مالیاتی به عنوان یکی از ابزارهای کنترلی و نظارتی جانبی بر نحوه پرداخت حق بیمه از سوی اشخاص حقیقی و حقوقی تاثیر مثبت میگذارد.

منابع (وصولی)

تامین اجتماعی

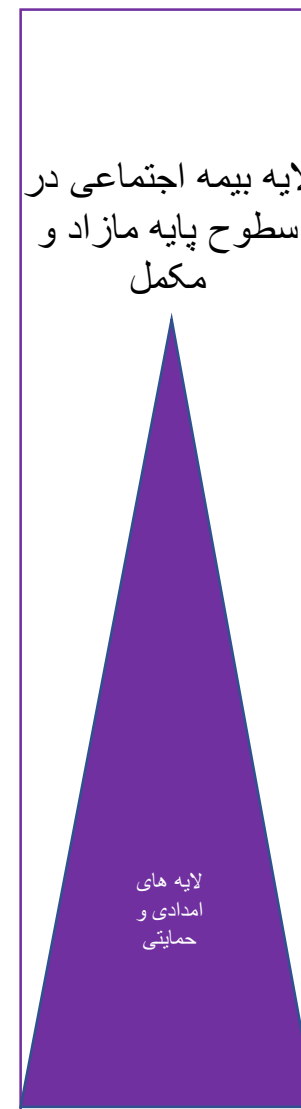
مالیات

دهک های درآمدی جامعه

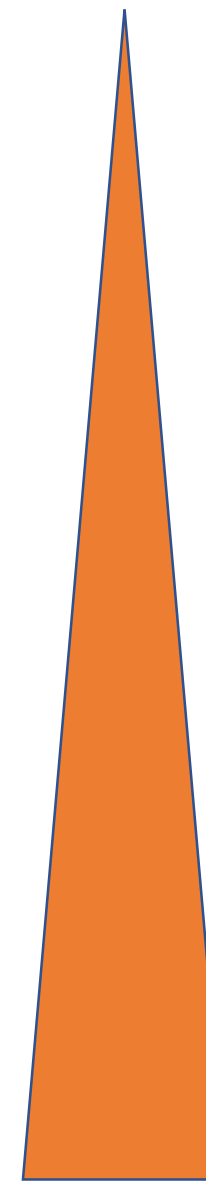

ali.heidary47@gmail.com

مصارف (تامین مالی پوشش ها و مصارف)

تامین اجتماعی

مالیات

❖ مالیات ها از آن حیث که غالباً به تامین هزینه های جاری دولت ها می پردازند را می توان عامل یا سازوکار باز توزیع بین قشری (بین اقشار برخوردار و غیر برخوردار) دانست. البته اگر از مالیات ها برای پروژه های زیرساختی و عمرانی استفاده شود ، می توانند کارکرد باز توزیع بین نسلی نیز بیابند.

❖ در نظام تامین اجتماعی حق بیمه های مربوط به بیمه های اجتماعی هم کارکرد بازتوزیع بین قشری دارند(بین کارفرما و پیمانکار با نیروی کار یعنی مزد و حقوق بگیریا کارپذیر، کارمند و کارگر) در بخش بیمه های درمان پایه نیز نقش بازتوزیع بین بیمه شدگان برخوردار و غیر برخوردار داشته و هم کارکرد بازتوزیع بین نسلی دارند (بین نسل فعلی و نسل آینده)

❖ منابع حاصل از مالیات جزو اموال دولتی و بیت المال محسوب می شوند ولیکن حق بیمه های مربوط به بیمه های اجتماعی اموال مشاع و حق الناس بوده و بر اساس بند ۳ سیاست های کلی تامین اجتماعی، «اموال متعلق حق مردم» می باشد

❖ منابع حاصل از حوزه مشارکت های مردمی، خیریه ها موقوفات و وجوہات شرعی در نظام تامین اجتماعی نیز از حیثه عمل دولت خارج است و اموال دولتی تلقی نمی شود و دارای متولی خاص و محل مصرف خاصه می باشد.

❖ مالیات پرداختی بلاعوض بوده و فاقد ما به ازای مشخص و مستقیم برای پرداخت کننده مالیات است ولی حق بیمه پرداختی در بیمه های اجتماعی اگر از سوی کارفرما پرداخت شود، جایگزین مسئولیت کارفرما در حقوق بنیادین کار شده است و اگر از سوی بیمه شده یا بیمه پرداز باشد، دارای ما به ازای مستقیم ولی محتمل است یعنی در صورت بروز مخاطره (ریسک) و یا احراز شرایط (مثلاً بازنشستگی یا بیکاری) خود فرد و یا افراد تحت تکفل او برخوردار می شوند.

بررسی مقایسه ای و تطبیقی نظامهای تامین اجتماعی رایج در دنیا از منظر نحوه تامین مالی

نام	کلیات	فواید (نکات مثبت)	مضار (نکات منفی)
مبتنی بر مالیات (منابع عمومی) مدل بورجی	اولین بار از سوی ویلیام بورجی انگلیسی مطرح شد، نظام تامین اجتماعی توسط دولت و از محل مالیات ها و منابع عمومی، تامین مالی می شود	<ul style="list-style-type: none"> - سهولت در وصول منابع و تمرکز و تجمیع آنها - کارکرد باز توزیعی بین قشری (بین دهک ها) - پوشش شکست (نقص) بازار توسط دولت 	<ul style="list-style-type: none"> - عدم اعمال رویکرد توانمندسازی و احتمال سواری رایگان (برخورداری من غیر حق) - فقدان کارکرد باز توزیعی بین نسلی - اعمال رویکرد مساوات و برابری بجای عدالت - عدم ایجاد انگیزه فردی در مشارکت مالی برای خدمات مورد نیاز - عدم ایجاد انگیزه کار و تلاش بیشتر - برخورداری بیشتر طبقات بالای دستمزدی
مبتنی بر حق بیمه (مشارکت مالی ذینفعان) مدل بیسمارکی	اولین بار توسط بیسمارک آلمانی مطرح و اجرایی شد (دولت رفاه) براساس مشارکت مالی کارفرمایان (دولت و صاحبان بنگاهها و مشارکت مالی ذینفعان بیمه شدگان) در قالب حق بیمه تامین مالی می شود.	<ul style="list-style-type: none"> - کارکرد بازتوزیعی بین نسلی و بین قشری و انتقالات اجتماعی - رعایت عدالت در برخورداری، براساس میزان مشارکت مالی - ایجاد انگیزه کار و تلاش بیشتر - تعهد کمتر دولت برای تامین و تضمین مالی - رویکرد توانمندسازی 	<ul style="list-style-type: none"> - عدم امکان پوشش شکست (نقص) بازار و عدم پاسخگویی به نرخ تورم بالا - بیرون ماندن فرودستان فاقد توان مالی برای مشارکت - بیرون ماندن بیکاران جویای کار و اقشار و گروه های هدف (سالمندان و ...) - عدم فراگیری و ناتوانی در حوزه های حمایتی و امدادی - بالا رفتن هزینه تولید و مبادله اقتصادی
ترکیبی و تلفیقی (چند لایه و چند سطحی) مدل هیبریدی	استفاده از هر دو مدل ، به ترتیب از مدل "بورجی" به مدل "بیسمارکی" در قالب نظام چند لایه (امدادی، حمایتی و بیمه ای) و چند سطحی در لایه بیمه ای (پایه، مزاد و مکمل)	استفاده از مدل هیبریدی به نحوی که در لایه های امدادی و حمایتی و سطح پایه لایه بیمه ای از مدل بورجی (مالیات ، منابع عمومی و انفال) و در لایه های مزاد و مکمل و نیز پوشش های مضاعف بیمه ای ، از مدل بیسمارکی (حق بیمه) باعث رفع مضار بکارگیری منفرد هر یک از دو مدل و بهره گیری از فواید آنها می شود و می تواند مبتنی بر یک سازوکار قاعده گذاری متمرکز ، اصول فراگیری، جامعیت، کفایت و پایداری مالی نظامات تامین اجتماعی را محقق سازد.	<ul style="list-style-type: none"> - ابتناء به سطح بندی خدمات و آزمون وسع (استطاعت / استحقاق) باعث مقاومت افرادی خواهد شد که از شرایط قبلی بصورت من غیر حق برخوردار می شدند . - امکان پوشش مشکلات ناشی از تورم و خطرات فاجعه آمیز (بحران کرونا)

سنخ‌شناسی سازمانها و صندوقهای بیمه‌گر اجتماعی

نحوه مشارکت مالی

سه جانبه

دو جانبه

یک جانبه

شکل ساختاری

اداره
پرداختهای
انتقالی

شرکت

موسسه

صندوق

سازمان

نحوه تعیین حق بیمه و تضمین تعهدات

NDC

DC

DB

نوع ابتناء مالی

مبتنی بر انغال

مبتنی بر مالیات

مبتنی بر حق
بیمه

مبتنی بر
خیریه

چگونگی مالکیت و مدیریت

عمومی

خصوصی

عمومی
غیردولتی

دولتی

تعاونی

نوع سطح بندی خدمات

مکمل

مضاعف

مازاد

پایه

نحوه تامین مالی طرح

PAYG

P.F

F.F

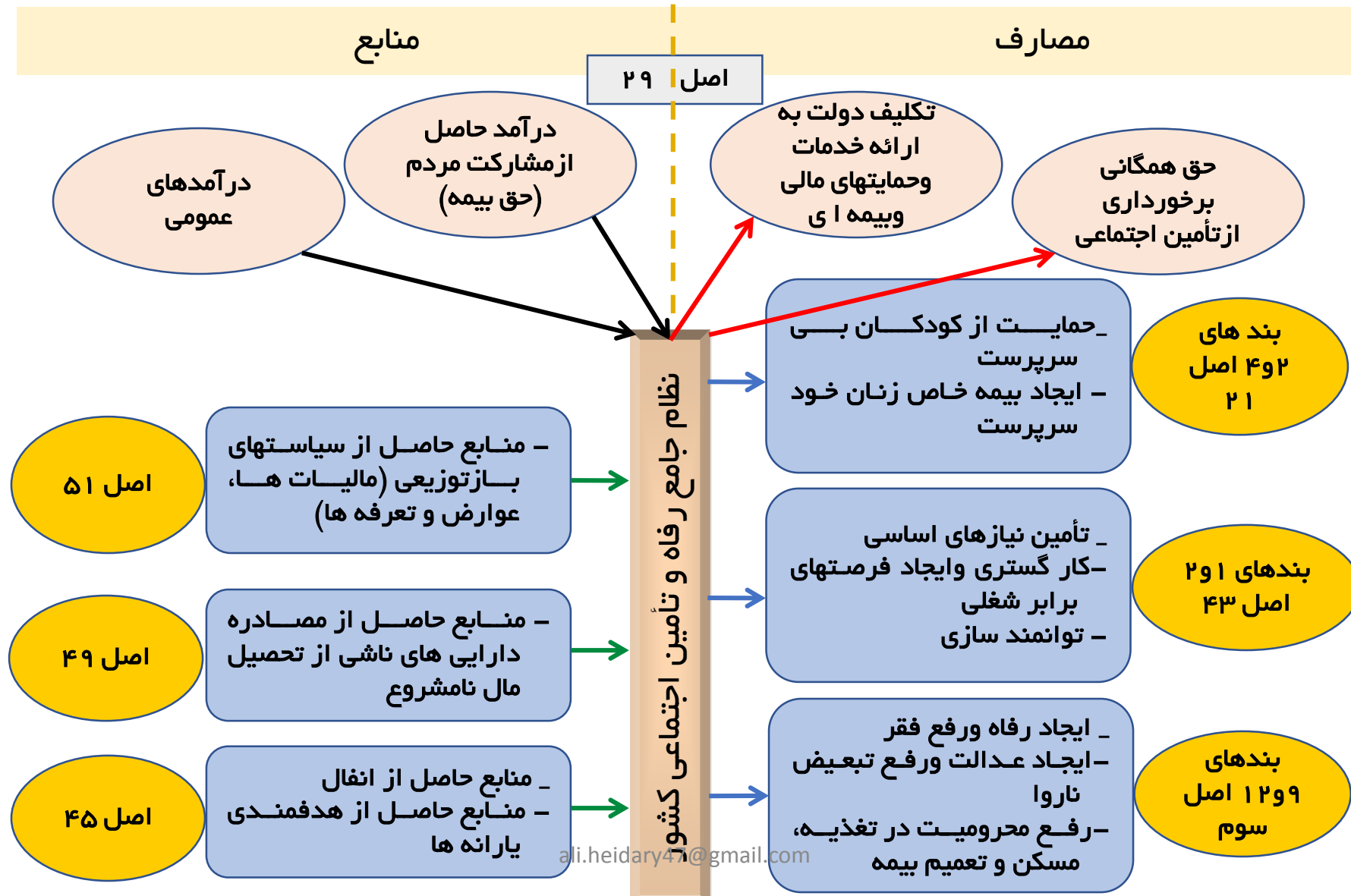

نقش و کارکرد منابع و مصارف مربوط به نظام مالیاتی در مسیر پیوستار توانمند سازی اقشار فرودست جامعه

مصارف از محل مالیات

نقش نظام مالیاتی و انفال در تامین مالی و تمهید و تدارک زیرساخت لازم برای نظام تامین اجتماعی از منظر قانون اساسی از منظر تحصیل "درآمد های عمومی" در حوزه مالیاتی و از حیث "مصالح عامه" در حوزه انفال

بنظر می رسد سه مراد اصلی از بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی عبارتند از :

خود سازی

جامعه سازی

تمدن سازی

که سازوکارهای باز توزیعی نظیر نظام مالیاتی ، نظام یارانه پردازی و نظام تامین اجتماعی بعنوان ابزار تحقق عدالت اجتماعی در هر سه زمینه می توانند زمینه ساز، تسهیل گر و پیشران بوده و تضمین کننده طی مسیر آحاد مردم و بویژه لشکریان پیشرفت و تعالی

تکافی دنیوی در سطح حداقل ها و تضمین حد کفاف، می تواند زمینه ساز "تکافی معنوی" و "خود سازی" باشد.

به پیوستگی اجتماعی بیشتر و تولید و انباشت خیر اجتماعی از طریق تعاون و همکاریهای جمعی و تکافل اجتماعی عمومی کمک نماید و به تقویت نهادها و نظامات اجتماعی و در نتیجه "جامعه سازی" منجر شود .

- و با ایجاد سرافرازی و عزت ملی و حفظ کرامت انسانی و احترام اجتماعی ساکنین مناطق سرزمینی (از هر نژاد، قومیت و ...) به "تمدن سازی" بیانجامد.

جایگاه نظامات مالیاتی و تأمین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی معطوف به افراد و خانوارها

دو وظیفه اصلی حاکمیت در قبال مردم از نظر اسلام

مشروعیت نظام

مقبولیت نظام

سرافرازی، عرق و حمیت ملی

شکل دهی و اثبات سرمایه اجتماعی

خدمات اجتماعی

تأمین اجتماعی

امور امدادی	امور حمایتی	امور بیمه های اجتماعی، درمانی و بازتوانبخشی و ...
-------------	-------------	---

تعالی جامعه

نظام مالیاتی
نظام تأمین اجتماعی

تحقق مردم
سالاری دینی

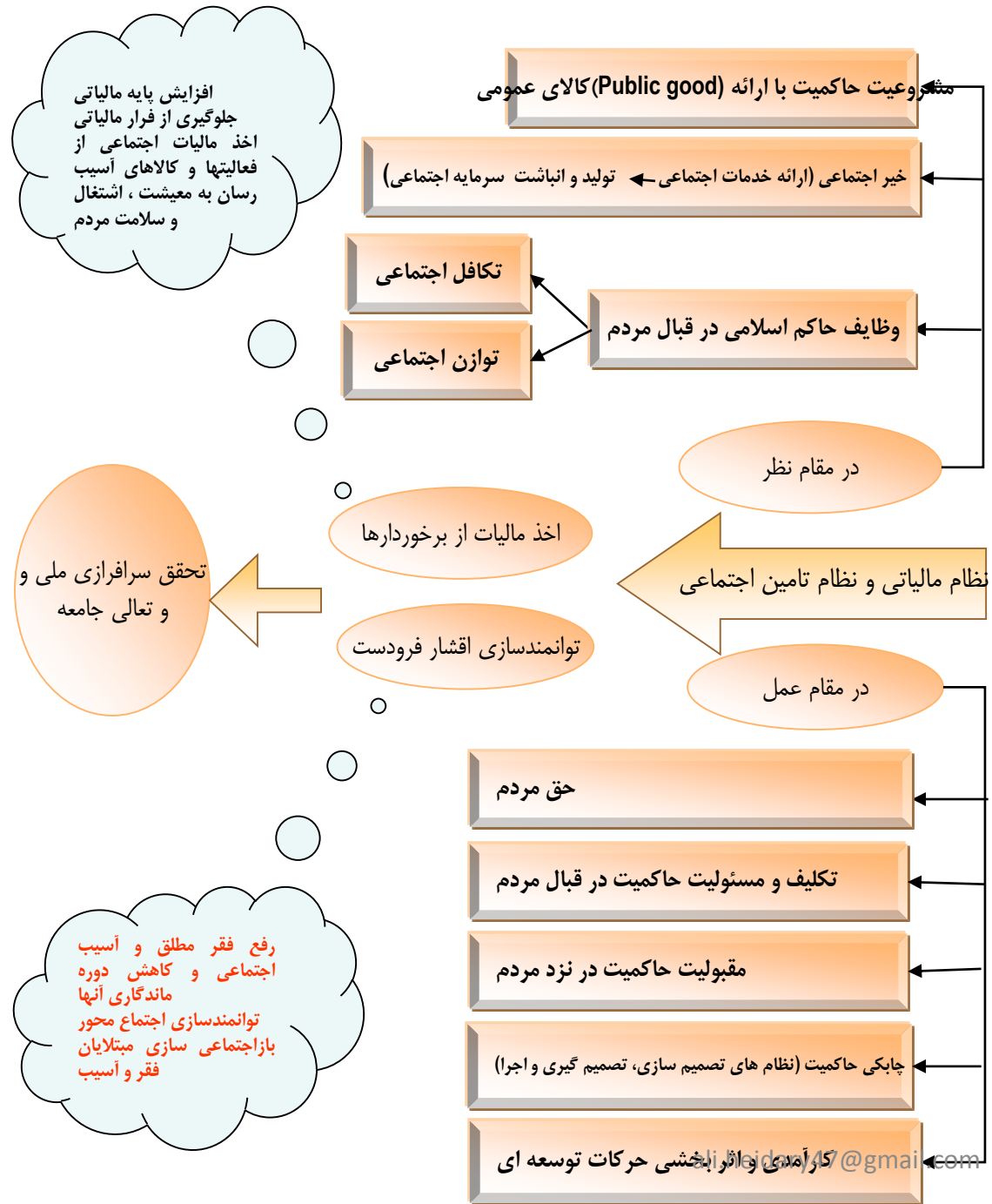
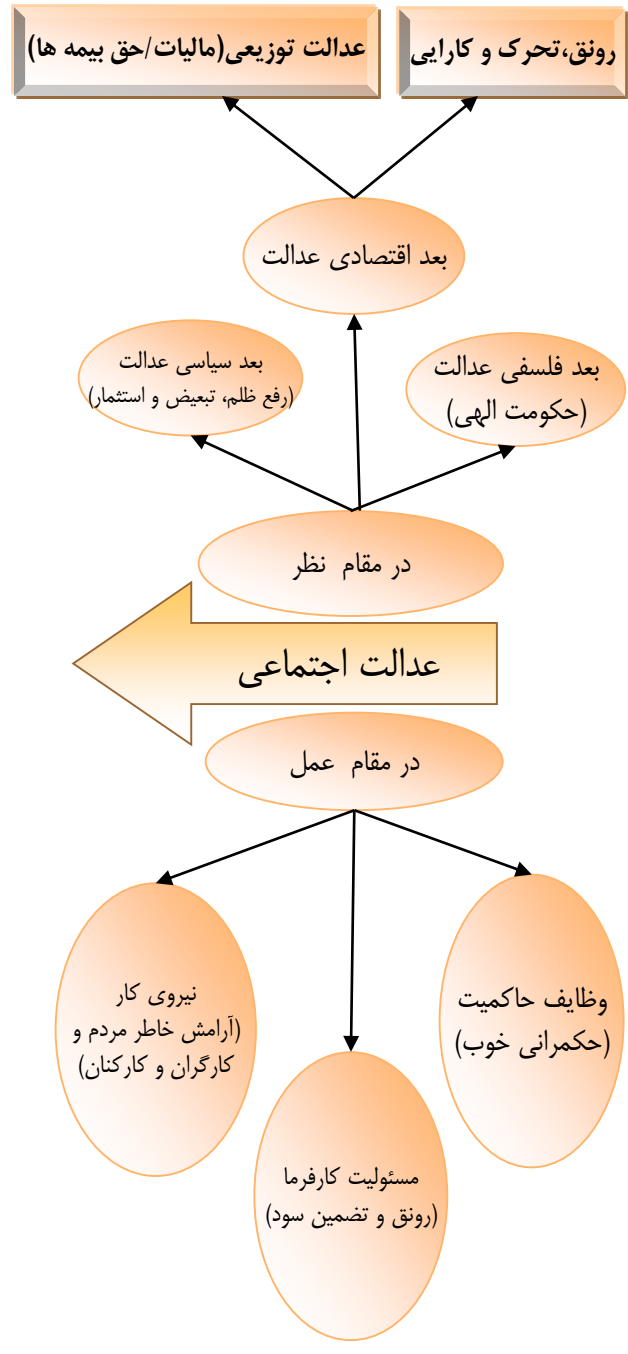
حکمرانی خوب	احکام قانونی ملی	مقوله نفع های بین المللی	سرافرازی ملی
برقراری پوشش تأمین اجتماعی یکی از مصادیق حکمرانی خوب است	برقراری تأمین اجتماعی "حق" مردم و "تکلیف" دولت "در قبال آنهاست	بموجب مینافی نفع ها و مقوله نفع های بین المللی پذیرفته شده کشورها، تقنین اجتماعی وظیفه دولت هدایت	برخورداری از تأمین اجتماعی به سرافرازی و عرق و حمیت ملی می انجامد

کار آمدی نظام

اثربخشی نظام

عدالت گستری	کرامت انسانی	خدمات رسانی	رستد و توسعه
تأمین اجتماعی یکی از ابزارهای موثر تحقق عدالت اجتماعی است.	تأمین اجتماعی تنها روش کمک به مردم در عین حفظ کرامت و شرافت انسانی آنها است.	امور حمایتی و امدادی نظام تأمین اجتماعی بهترین زمینه خدمت به خلق خداست.	تأمین اجتماعی هم زیر ساخت توسعه هم ابزار توسعه و هم هدف توسعه است.

نسبت نظامات مالیاتی و تامین اجتماعی با عدالت اجتماعی در مقام نظر و عمل

افزایش پایه مالیاتی
جلوگیری از فرار مالیاتی
اخذ مالیات اجتماعی از
فعاليتها و کالاهای آسیب
رسان به معیشت، اشتغال
و سلامت مردم

تحقق سرفرازی ملی و
و تعالی جامعه

رفع فقر مطلق و آسیب
اجتماعی و کاهش دوره
ماندگاری آنها
توانمندسازی اجتماع محور
بازاجتماعی سازی مبتلایان
فقر و آسیب

- حق مردم
- تکلیف و مسئولیت حاکمیت در قبال مردم
- مقبولیت حاکمیت در نزد مردم
- جابجی حاکمیت (نظام های تصمیم سازی، تصمیم گیری و اجرا)
- کارآمدی و اثر بخشی حرکات توسعه ای

نظام مالیاتی و نظام تامین اجتماعی

- اخذ مالیات از برخوردارها
- توانمندسازی اقشار فرودست

- مشروعیت حاکمیت با ارائه (Public good) کالای عمومی
- خیر اجتماعی (ارائه خدمات اجتماعی ← تولید و انباشت سرمایه اجتماعی)
- تکافل اجتماعی
- توازن اجتماعی
- وظایف حاکم اسلامی در قبال مردم

در مقام نظر

در مقام نظر

در مقام عمل

- وظایف حاکمیت (حکمرانی خوب)
- مسئولیت کارفرما (رونق و تضمین سود)
- نیروی کار (آرامش خاطر مردم و کارگران و کارکنان)

- عدالت توزیعی (مالیات/حق بیمه ها)
- رونق، تحرک و کارایی

بعد اقتصادی عدالت

بعد سیاسی عدالت (رفع ظلم، تبعیض و استثمار)

بعد فلسفی عدالت (حکومت الهی)

عدالت اجتماعی

در مقام عمل

برخی از تعابیر عدالت از منظر وظایف دولت

درک طبیعت گرایانه یا ذات گرایانه از عدالت: به معنای انطباق با وضع و نظم موجود بر پایه خلقت نابرابر انسانها، «برابری برای برابری و نابرابری برای نابرابری» در این تعبیر عدالت تحت سه مفهوم نظم، تناسب و موزونیت بیان می شود.

درک مساوات طلبانه از عدالت بر پایه خلقت انسان: این درک به دلیل باور به خلقت برابر انسانها، ریشه بی عدالتی را در اجتماع جستجو می کند و نه در افراد. همچون تقسیم کار، این گروه نابرابری را اهرمی می دانند در جهت سلطه فرادستان بر فرودستان. (نظرات اندیشمندانی چون سیسرون، روسو، مارکس و انگلس در این دسته قرار دارند)

درک حق گرایانه از عدالت: بحث در خصوص اعطای حق به ذی حق است. و در این رویکرد درک سئوالاتی چون: چیستی حق، کیستی ذی حق، طبیعی یا قراردادی بودن آن، فردی یا اجتماعی بودن آن، مبانی انسان شناسی و جامعه شناسی مطرح است.

درک شایسته گرایانه از عدالت: در این تعریف عدالت بر حسب انصاف، استحقاق یا شایستگی تعریف شده است، یعنی به سمتی حرکت کنیم که هر کس بر خوردار از چیزی باشد که مستحق آن است.

درک بی طرفانه از دولت: در این درک مطرح می شود که دولت باید بی طرف باشد و یا حداقل دخالت را داشته باشد و اجازه دهد تا مجال گسترده ای برای رقابت فراهم شود و مکانیزم عرضه و تقاضا در حیطه های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی عمل کند تا در پی آن هر که شایسته است به آنچه مستحق است برسد.

مفهوم عدالت در رویکردهای مختلف نظریه پردازی

آرمان عدالت تأیید گرایان

آرمان سیاسی نهایی تأیید گرایان، شکل دهی جامعه ای مساوات انگار، بین زنان و مردان است. و از این رو باید با پذیرش برابری کامل زن و مرد و نفی امتیاز یا ضعف یکی از آنها، آنرا اصلاح کرد.

آرمان عدالت اجتماع گرایی

اجتماع گرایان، آرمان سیاسی نهایی جامعه را پیشینه سازی خیر و مصلحت عمومی می دانند. در این رویکرد، چنین تأکید می شود که جامعه آرمانی، جامعه ای است که منافع اکثریت آحاد جامعه پیشینه شود و این جز در پرتو رعایت اصول اخلاقی ممکن نیست،

آرمان عدالت سوسیالیستی

بر اساس رویکرد سوسیالیستی به عدالت، آرمان سیاسی نهایی جامعه، برابری است. و هدف جامعه را توسعه برابری فراگیر می دانند. در این جوامع، آزادی انتخاب همگان، تحت تأثیر آزادی انتخاب پیشوایان جامعه قرار می گیرد.

آرمان عدالت لیبرالی

بر اساس رویکرد لیبرالی به عدالت، آرمان سیاسی نهایی جامعه، آزادی است. پس هر شخص مالک حیات خویش است و هیچ کس مالک حیات دیگری نیست و همه موجودات انسانی حق دارند تا بر اساس انتخاب های خود عمل کنند

آرمان عدالت حق مدار و توحید

در عدالت حق مدار، برابری و آزادی بر مبنای توحید تعریف شده است و آزادی، برای انسانها بر اساس مبداء خلقت خدا با توجه به برابری مبتنی بر توحید (خلقت و خالق یکتا)، آزادی مبتنی بر توحید (خلقت آزاد و مختار) است و فقط برخوردارترها و توانمندا، مسئولیت بیشتری در قبال جامعه دارند..

آرمان عدالت تقدیر گرایی

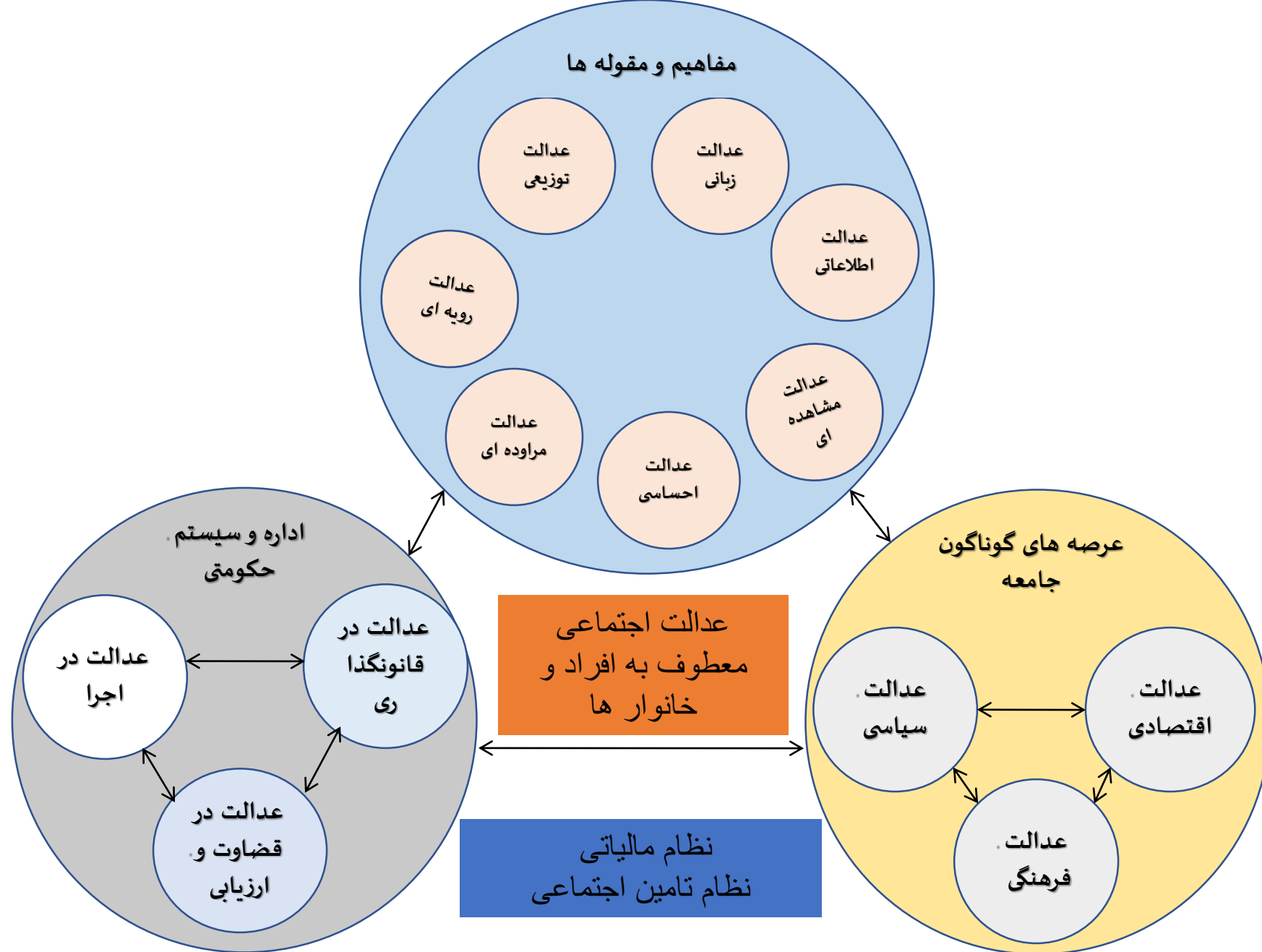
آرمان سیاسی نهایی تقدیر گرایان، پذیرش وضع موجود به مثابه عدل است. در این دیدگاه، نوعی باور به ضرورت رضا و تسلیم و پذیرفتن وضع موجود مطرح می شود، در واقع دیدگاه تقدیر گرا، دیدگاهی مبتنی بر جبر باوری است.

آرمان عدالت لیبرال دموکراسی

آرمان سیاسی نهایی جامعه لیبرال دموکرات، ترکیبی از آرمانهای برابری و آزادی است. سه دیدگاه در این آرمان:
۱- دیدگاه قراردادگرایی
۲- دیدگاه فایده گرایی
۳- دیدگاه اصول اخلاقی گفتمان وجود دارد.

آرمان عدالت فرانو گرایان

فرانوگرایان توجیه حقوق و تکالیف را فقط در سطوح محلی و محدود معتبر می دانند و تعاریف و نظریه های جهان شمول عدالت را نفی می کنند. در این امتداد، عدالت نیز نمی تواند روایت فراگیر یا نظریه کلان داشته باشد.

تأثیر و تاثرات ابعاد گوناگون عدالت بر افراد و خانوارها از طریق نظام مالیاتی و نظام تامین اجتماعی

آسیب شناسی کلی اقدامات و طرحهای خدمات اجتماعی

■ اضطرار، الزامات خاص و شرایط (اولویت بر رفع نیاز بجای کنترل اطلاعات)

■ فقدان ساختار مناسب یا عدم کارکرد مناسب ساختارهای موجود (اولویت بر نهادسازی)

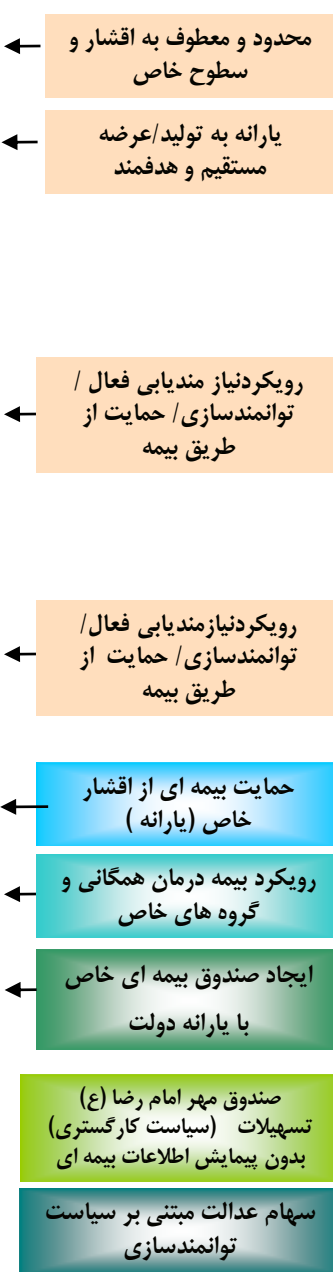
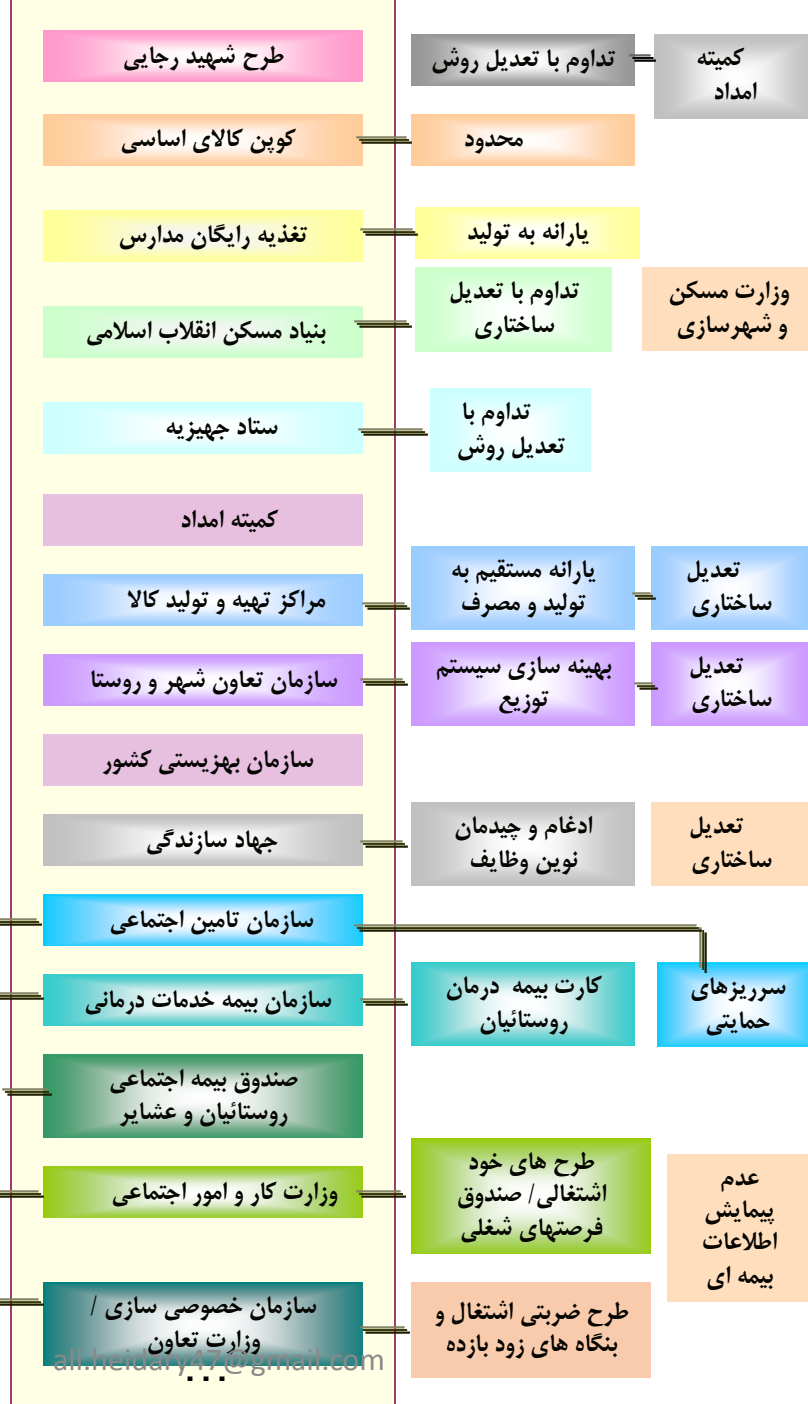
■ عمومیت نیاز و اراده حاکمیت برای حفظ سطح خدمات (ارائه مستقیم آنها در شرایط جنگی و کمبود کالا و برای جلوگیری از احتکار)

■ فقدان کفایت در اعتبارات و منابع عمومی و نیاز به مشارکت فراگیر مردم

■ عدم امکان اعمال و اجرای سیاست های جبرانی (مالیات اجتماعی، حق بیمه و ...)

■ فقدان شبکه های مناسب توزیع و تولید و عدم تبیین رویکرد یارانه پردازی (به مصرف/به تولید/به صادرات و ...)

■ پاشنه آشیل تمامی طرح ها و اقدامات فوق، فقدان منابع مکفی و عدم دسترسی به اطلاعات موردنیاز جهت تصمیم سازی، تصمیم گیری و اجرا و عدم وجود زیرساختهای اطلاعات ملی در حوزه منابع انسانی کشور است.

انسجام و یکپارچگی در نظام و تصمیم سازی، تصمیم گیری و اجرایی بویژه در حوزه آمار و اطاعات و ارقام مالی

نظامات هوشمند مالیاتی و تامین اجتماعی

تأثیر و تاثرات محیط ها، فرایندها و ساختارهای بین المللی، ملی و محلی بر نظامات مالیاتی و تامین اجتماعی

محیط و فناوری علمی، پژوهشی	محیط حقوقی	محیط سیاسی	ساختارهای موجود	بازارهای مرتبط (سرمایه، پولی، بانکی و بیمه)	اشتغال و منابع انسانی	محیط اقتصادی	محیط اجتماعی	محیط فرهنگی	فضای مجازی و رسانه ای و ارتباطی
پژوهش	بسترهای نهادی	شرایط سیاسی و ساختار توزیع قدرت	ساختار نظام رفاهی کشور	سطح توسعه یافتگی بازار سرمایه	اشتغال و سهم آن در تولید ناخالص داخلی	ثبات اقتصادی	سطح توسعه یافتگی اجتماعی	ارزشهای دینی و فرهنگی	رسانه ها
آمار و اطلاعات	قوانین و اسناد بالادستی	تمرکزگرایی یا تکرر گرایی	سطح بلوغ و کیفیت طراحی سیستم	سلامت و کارآیی بازار سرمایه	توزیع جمعیتی نیروی کار	سطح توسعه یافتگی اقتصادی	انسجام اجتماعی	رفتارهای بازنشستگی و انتظارات از سیستم	شبکه های مجازی
فناوری های نوین و ECT	پروتکل های بین المللی	روابط سیاست و نظامیگری	قوانین و مقررات	عمق بازار سرمایه	انعطاف پذیری بازار کار	رشد	بلوغ نهادهای مردمی	حمایت های خانواده از سالمندان	ابزارهای هوشمند
آموزش و پرورش	مقررات خاص	اقتصاد سیاسی اصلاحات نظام رفاهی کشور	نظام حکمروایی	ریسک بازار سرمایه	ساختار دموگرافیکی نیروی انسانی	تورم	تشکل های صنفی کانونهای بازنشستگی، کارمندی، کارگری و کارفرمایی	سواد رسانه ای	سواد رسانه ای
آموزش عالی		نظام سیاسی و نظام رفاهی کشور	نظام مالی	تنوع ابزارها و محصولات بازار سرمایه	توزیع سنی، جنسی، درآمدی و کارکنان و کارگران	بیکاری	مشارکت مردمی و حمایتهای داوطلبانه	کسب و کارهای مجازی	کسب و کارهای مجازی
آموزش فنی و حرفه ای		پیش بینی روندها و آینده	کیفیت خدمات	پیش بینی روندها و آینده	سیاست های مدیریت سرمایه اجتماعی، سرمایه انسانی	انتظارات عمومی	تشکل های مربوط به تعاون، NGO ها، خیریه ها و موقوفات		
			رضایت دریافت کنندگان خدمات	نظام پولی و بانکی	مهارت آموزش فنی و حرفه ای	راه و شهرسازی و مسکن	بهداشت، درمان و سلامت		
			نظام اداری و استخدامی	بیمه های تجاری					

نظام مالیاتی بعنوان مدعی العموم تحصیل منابع لازم برای تامین مصالح عامه

حوزه های بین بخشی (فقر غذایی، آموزشی و ...)

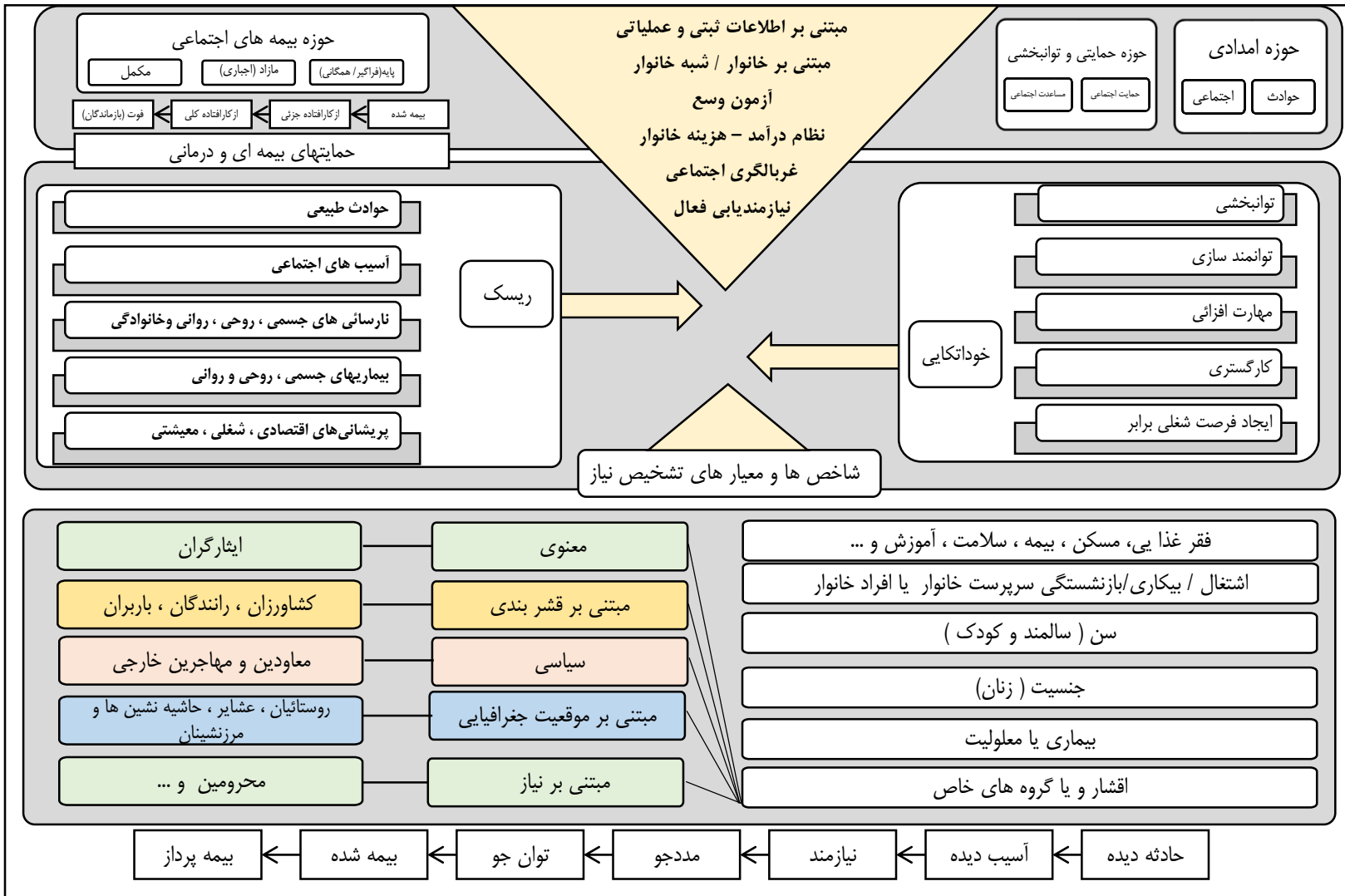
حوزه بیمه ای

حوزه حمایتی

حوزه امدادی

حوزه های فرابخشی (عدالت اجتماعی)

لزوم ابتدای وصول مالیات و حق بیمه و اعطای کمک و حمایت بر آزمون وسع (سنجش میزان استطاعت و استحقاق افراد و خانوار ها)

نقش و جایگاه نظام مالیاتی و نظام تامین اجتماعی در تامین مالی اقتصاد ایران

۱- بازار پول

۲- بازار سرمایه

۳- بودجه عمومی دولت

۴- منابع مالی خارجی

۵- منابع نهادهای عمومی غیر دولتی

۶- منابع شرکتهای دولتی

۷- صندوق توسعه ملی

۸- صنعت بیمه های تجاری (سازمانها و صندوقهای بیمه گر اجتماعی در توسعه بیمه های مکمل در بین ذینفعان خود نقش دارند)

۹- انفال و متفرعات آن

۱۰- مالیات ها و بویژه مالیات های اجتماعی (فعالیت های آسیب رسان به اشتغال ملی و معیشت و سلامت افراد)

۱۱- واقعی سازی هدفمندی یارانه

۱۲- تعاونی ها (تامین مالی کسب و کار های خرد و دانش بنیان)

۱۳- منابع بیمه های اجتماعی (بازنشستگی)*

۱۴- منابع بیمه های اجتماعی (درمان)

۱۵- نیکوکاری و مشارکتهای مردمی (وقف، امور خیریه ، سمن ها و ...)

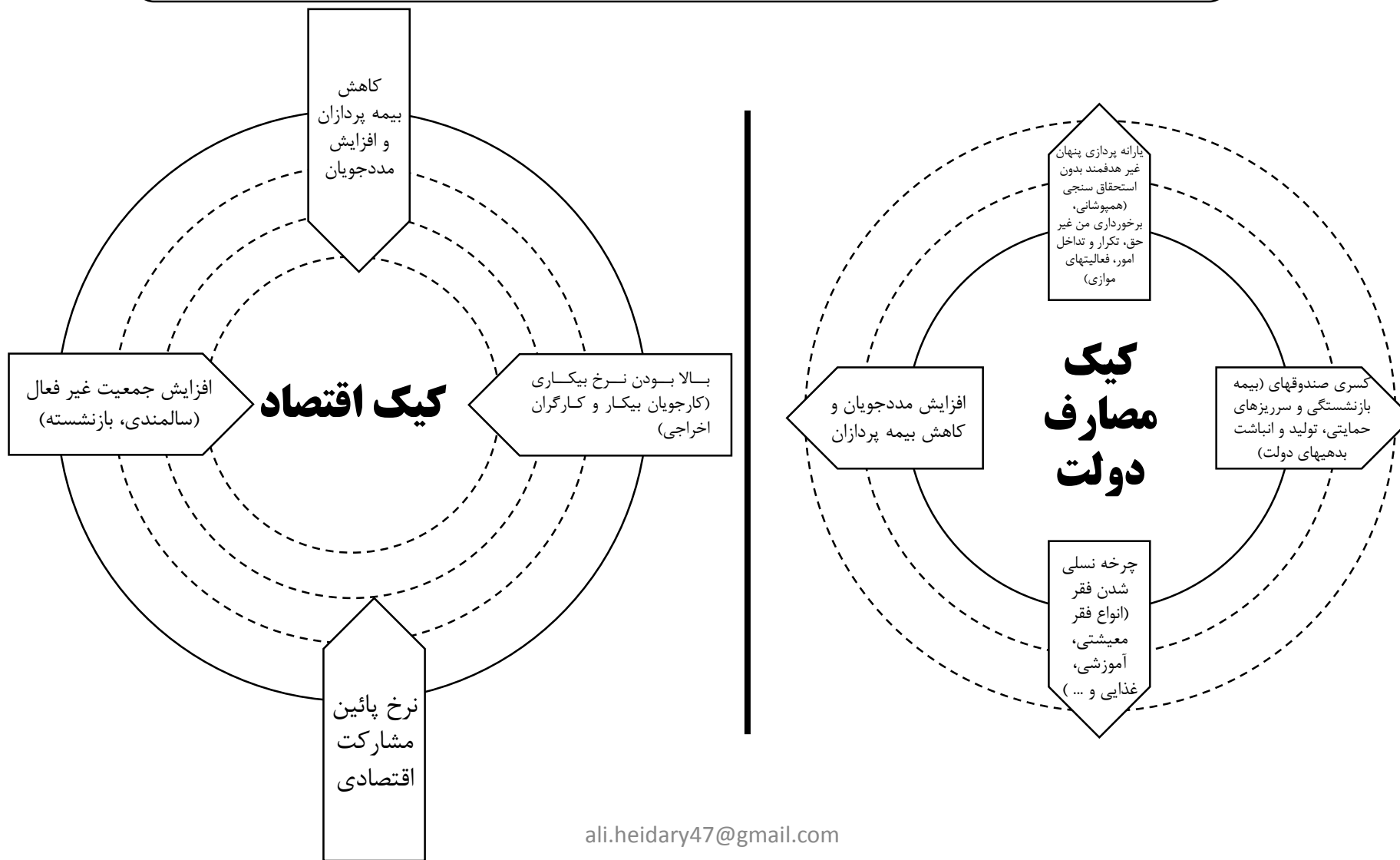
اجزاء تامین مالی کلان
در اقتصاد ایران

اجزاء تامین مالی مبتنی
بر عدالت گستری و رویکرد
باز توزیعی عام

اجزاء تامین مالی خرد و
کوچک در اقتصاد ایران بر
اساس مشارکت جمعی و یا
رویکرد باز توزیعی خاص

نظامات مالیاتی و تامین اجتماعی کشور در تامین منابع مالی جدید و یا تعدیل مصارف مالی دولت (کاهش هزینه های دولت از طریق جلب مشارکت مردم و گروه های هدف در تامین مالی خدمات مورد نیاز) و تجمیع منابع خرد و کوچک در قالب اندوخته ها و ذخایر بیمه ای که مجدداً سرمایه گذاری می شوند ، نقش بسزایی میتوانند ایفاء نمایند

تأثیر کوچک شدن یک اقتصاد و یک بودجه عمومی دولت بر کاهش منابع نظامات مالیاتی و تامین اجتماعی و افزایش مصارف نظام تامین اجتماعی

فرایند کوچک شدن بودجه عمومی دولت و لزوم پیش بینی تمهیدات لازم بمنظور وصول حق بیمه و مالیات از گردش مالی مجموعه حاکمیت و دولت

بودجه عمومی

خصوصی سازی سهام و دارایی های دولت

واگذاری تصدیهای غیر ضرور دولتی به بخش خصوصی و عمومی

برون سپاری خدمات دولتی

دولت الکترونیک و فضای کسب و کار مجازی

شرکت ها و موسسات دولتی

کارگزارهای رسمی (پیشخوان دولت الکترونیک، پیشخوان الکترونیک قضایی، پلیس +۱۰ و ...)

مجموعه های هیات امنایی دانشگاههای مربوط به وزارت علوم و وزارت بهداشت

نهادهای عمومی غیر دولتی

نهادهای و بنیادهای حاکمیتی و فراقوه ای

بودجه کل کشور

بودجه عمومی دولت به کمتر از یک سوم بودجه کل کشور تقلیل یافته است ولیکن در گردش منابع و مصارف بودجه کل کشور بخش زیادی از حق بیمه ها و مالیاتها وصول نمی شود و یا تبدیل به درآمدهای اختصاصی و یا گردش مالی خارج از حیطه عمل ذیحسابی ها و خزانه داریکل کشور شده است و یا اینکه در اختیار نظام های صنفی متولی امور حاکمیتی و امتیازات و انحصارات دولتی قرار گرفته است.

مزیت ها و منابع اکتسابی

مزیت ها و منابع موهبتی

سود و بازدهی شرکتها و موسسات دولتی	درآمد اختصاصی دستگاه های اجرایی	سرمایه گذاری و مشارکت	عواید حاصل از سیاستهای تنظیمی و خدمات انتفاعی	عواید حاصل از سیاستهای باز توزیعی	عواید حاصل از سیاستهای باز توزیعی در مصرف انفال	اصل ۴۹ قانون اساسی	عواید حاصل از اموال و سرمایه های ی که از محل انفال شکل گرفته اند	عواید حاصل از بهره برداری از انفال	اصل ۴۵ قانون اساسی
		- بانک ها - بیمه ها - تعاونی ها - صندوق ها - بورس	- عوارض - تعرفه ها - حق الامتیازها - انحصارات - آبونمان - انشعابات - مجوزات - پروانه ها - گواهی ها	- مالیات بر درآمد - مالیات بر ارزش افزوده - حق بیمه ها	- مالیات - هدفمندساز - ییارانه ها	- ضبط اموال - نامشروع اموال - بلاصاحب و بلاوارث	- بهره - مالکانه - اجور - حق بهره برداری	انفال	

شمول نظارت قوه قضائیه

شمول نظارت قوه مقننه

شمول مقررات اداری و استخدامی دولت

شمول مقررات مالی دولت

شمول قانون مناقصات

شمول قانون محاسبات عمومی

شمول ذیحسابی

شمول خزانه داریکل

شمول تخصیص و موافقتنامه اجرایی

شمول قانون بودجه

روند رو به تزايد خروج منابع و اعتبارات از حيطه مديريت و نظارت

؟

وجوه مشمول
ذیحسابی و
خزانه داریکل

- مقررات زدایی
- پولی سازی
- کالایی سازی
- اختصاصی سازی

ردیفها و اعتبارات
دارای موافقتنامه
اجرایی

- درآمدهای اختصاصی
- آزاد سازی
- قوانین و مقررات مالی
- و اداری خاص

کیک بودجه
عمومی کشور

- نهادهای عمومی غیر دولتی
- برخوردار از منابع دولتی
- مجموعه های هیات امنایی
- شرکت های مادر
تخصصی
- موسسات خصوصی
- حرفه ای عهده دار

کیک بودجه کل
کشور

- واگذاری اموال
- برون سپاری
- احکام فرابودجه ای

سرمایه ها و
منابع عمومی و
دولتی

- خصوصی سازی
- واگذاری انفال

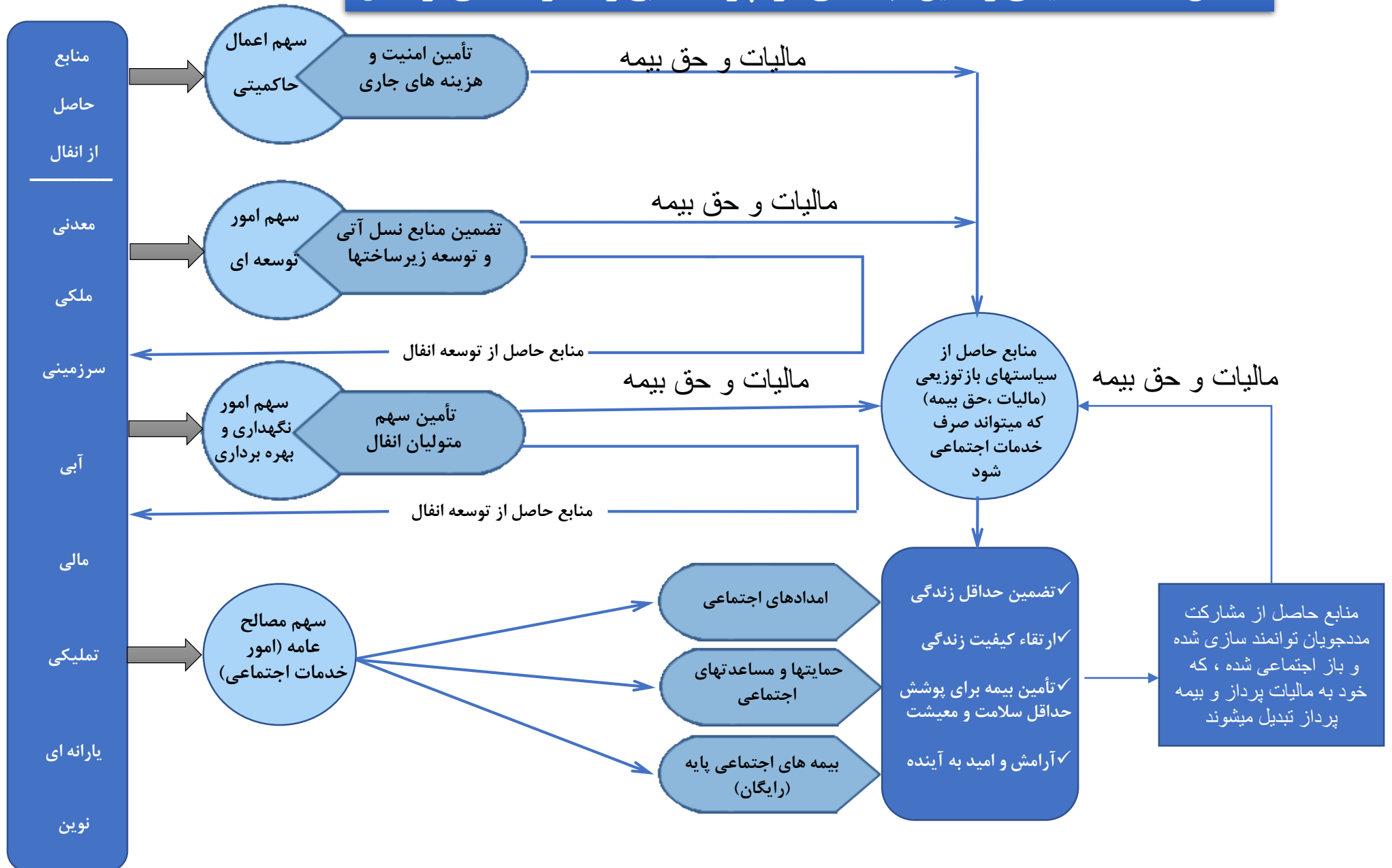
کیک اقتصاد
کشور

- تحریم ها و محاصره
اقتصادی
- رکود تورمی

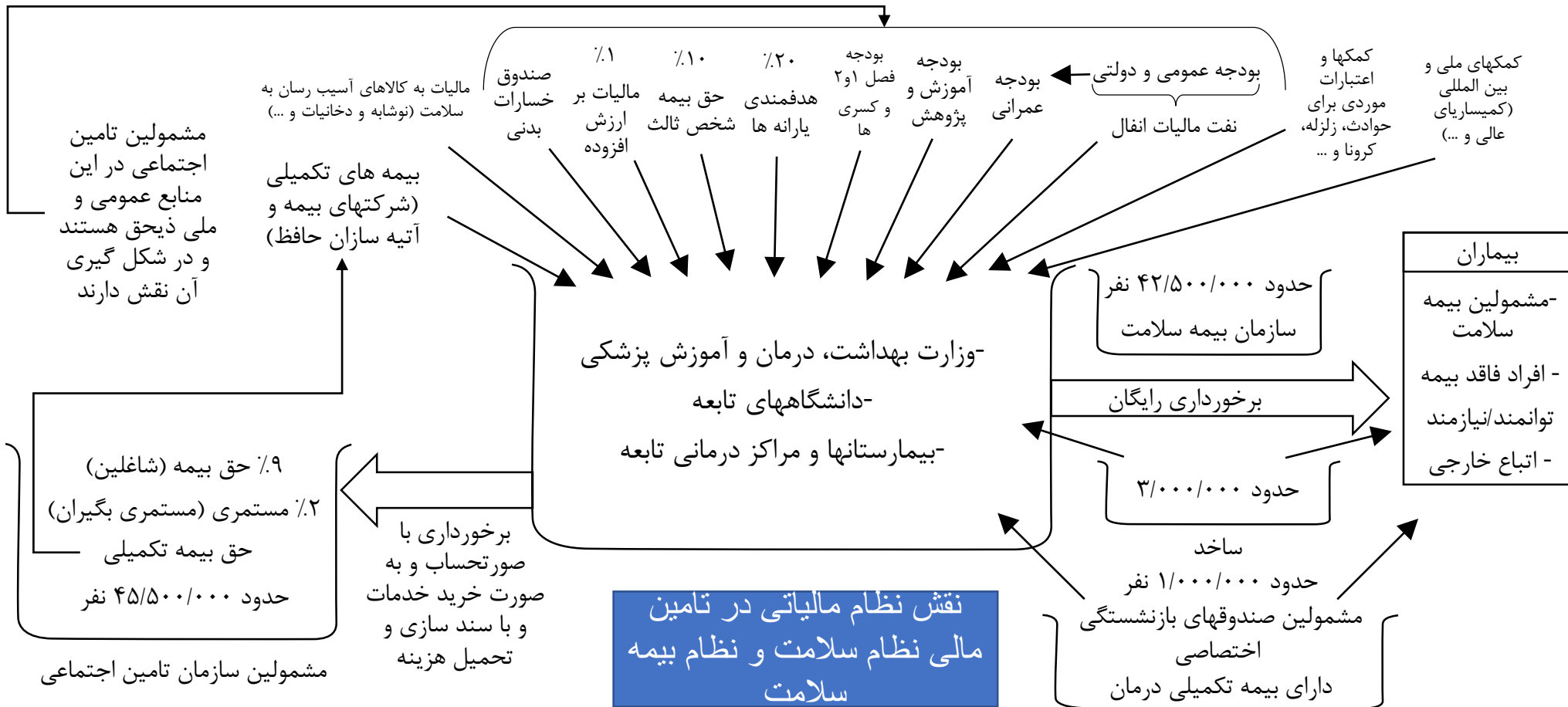

هر کشوری دارای دو نوع منبع و مزیت می باشد، "موهبتی" (ذاتی و طبیعی) و "اقتسابی" و حاکمیت‌ها و دولت‌ها از محل این مزیت‌ها و منابع و عواید حاصل از آنها، به تمشیت و تدبیر امور کشور می‌پردازند. مزیت‌ها و منابع موهبتی که به نوعی "ذخیره زیستی" محسوب می‌شوند نیز بر دو نوع هستند "تجدید پذیر" و "تجدید ناپذیر" و مزیت‌ها و منابع تجدید ناپذیر، ماهیت بین‌النسلی دارند و حاکمیت‌ها و دولت‌ها بعنوان پایدارترین نهاد جامعه بایستی در مصرف آنها به منافع نسل‌های آتی نیز توجه نمایند. همچنین بایستی در توزیع و تسهیم عواید حاصل از مزیت‌ها و منابع موهبتی رعایت عدالت و رفع تبعیض ناروا و رفع محرومیت انجام پذیرد. بسته به نوع و ساختار حاکمیت‌ها و دولت‌ها، نحوه مدیریت، خزانه‌داری و ذیحسابی منابع مالی حاصل از مزیت‌ها و منابع موهبتی و اکتسابی متفاوت هستند و نظامات تصمیم‌گیری، تصمیم‌سازی، اجرایی و نظارتی گوناگونی برای اداره این منابع تمهید و تدارک شده است.

نقش نظامات مالیاتی و تامین اجتماعی در چرخه منابع و مصارف ناشی از انفال

در ایران و بلحاظ احکام مندرج در قانون اساسی این مزیت‌ها و منابع موهبتی (ذاتی و طبیعی) در زمره "انفال" تلقی شده است و براساس اصول ۴۵ و ۴۹ قانون اساسی در اختیار ولی فقیه می‌باشند و بایستی صرف "مصالح عامه" شود ولیکن متاسفانه و بهر تقدیر مشاهده می‌شود که بعضاً در سطوح اجرایی و رده‌های میانی و عملیاتی، این منابع صرف "مصالح خاصه" دستگاه‌های اجرایی متولی نگهداری انفال می‌گردد. روند رو به تزاید تغییرات قانونی (در زمینه خصوصی‌سازی، مقررات‌زدایی، رهاسازی، آزادسازی، کالایی‌سازی و...) منجر به تشدید این امر شده است و روز به روز از میزان منابع مالی و بودجه‌ای تحت کنترل و نظارت کاسته می‌شود و در سطوح اجرایی بسیاری از مصارف و هزینه‌ها در خلاف جهت سیاست‌های کلی ابلاغی و اسناد و احکام بالادستی می‌باشد.

* جمعاً حدود ۹۲/۰۰۰/۰۰۰ نفر بدون احتساب افراد فاقد پوشش، ایرانیان مقیم خارج و اتباع غیر ایرانی

** غالب دستگاههای حاکمیتی، دولتی، عمومی و نهادهای عمومی غیر دولتی برخوردار از منابع، امتیازات و انحصارات دولتی دارای مرکز درمانی و بیمارستانی ویژه خود و یا بیمه های مکمل با پرداخت بالاتر هستند که غالباً تهرانی ها و ستادی ها بهره مند می شوند.

*** محرومیت مشمولین تامین اجتماعی از منابع عمومی و منابع باز توزیعی پرداختی خودشان و پرداختهای مضاعف مشمولین تامین اجتماعی به نظام سلامت.

- نظام طب ملی**
- ۴٪ حق بیمه کارگر و ۵٪ حق بیمه کارفرما حذف شود.
  - ۲٪ حق بیمه از مستمری حذف شود
  - A ٪ مالیات بر ارزش افزوده اضافه شود در اختیار سازمان بیمه سلامت و برای نظام طب ملی و تضمین سطح پایه خدمات از سوی دولت
  - کلیه مراکز درمانی متعلق به دستگاههای حاکمیتی، دولتی و عمومی به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی واگذار شود.
  - بیمارستانها و مراکز درمانی سازمان تامین اجتماعی به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی واگذار و منابع حاصله صرف تقویت نظام بازنشستگی شود و یا اینکه بیمارستانها و مراکز درمانی سازمان تامین اجتماعی در قالب یک موسسه خدمات درمانی خصوصی طبق قانون تجارت عمل کند و خدمات بفروشد به وزارت بهداشت و یا در سطح بیمه مازاد و تکمیلی خدمات ارائه دهد به افراد تحت پوشش سازمان با حق بیمه سهم بیمه شده و کارفرما

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

- سازوکارهای بازتوزیعی از جمله نظام مالیاتی و نظام تامین اجتماعی به ویژه در لایه بیمه‌های اجتماعی نقش بسزایی در باز توزیع مجدد بین قشری و بین نسلی و کاهش فاصله طبقاتی و ایجاد توازن اقتصادی و اجتماعی در جامعه و بالمال در تحقق عدالت اجتماعی معطوف به افراد و خانواده‌ها دارند.
- نظام مالیاتی نقش تعیین‌کننده‌ای در تامین اطلاعات ثبتي مبنا و عملیاتی مورد نیاز جهت شکل‌دهی نظام تامین اجتماعی چند لایه (امدادی، حمایتی و بیمه‌ای) و چند سطحی در لایه بیمه‌های اجتماعی (پایه، مازاد و مکمل) و جانمایی صحیح مردم در دهک‌های درآمدی و غربالگری اقتصادی و اجتماعی و هدف‌یابی موثر نظام تامین اجتماعی دارد.
- نظام مالیاتی در تحصیل منابع مالی مورد نیاز دولت برای تامین خدمات و پوشش‌های مربوط به لایه‌های امدادی و حمایتی و سطح پایه لایه بیمه‌های اجتماعی جهت اقشار فرودست جامعه تاثیر گذار است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

- نظام مالیاتی از یک طرف با اعطای تخفیف و اعمال مشوق‌ها و محرک‌های مالیاتی در مناطق محروم و نیز برای فعالیتهای نیکوکارانه و یا برای تشویق به کارگیری اقشار خاص، زمینه توانمندسازی آنان را فراهم می‌نمایند و از سوی دیگر با اخذ مالیات از فعالیتهای و کالاهای آسیب‌رسان به اشتغال ملی، معیشت و سلامت افراد و خانوارها و یا اخذ مالیات علیحده بابت خدمات و کالاهای لوکس و تزیینی و در مناطق لوکس به توازن منطقه‌ای کمک می‌نمایند.
- چنانچه در مسیر تحقق نظام چندلایه تامین اجتماعی اعمال پارادایم "مالیات محور" (بوريجی) به جای پارادایم "مالیات محور" (بیسمارکی) در لایه پایه بیمه‌های اجتماعی و شکل‌دهی نظام بیمه اجتماعی ملی (فراگیر و همگانی) از سوی متولیان ذیربط مد نظر قرار گیرد، نظام مالیاتی نقش محوری در تامین منابع مالی برای شکل‌دهی سطح پایه بیمه‌های اجتماعی ایفاء خواهد نمود.

ملاحظه: قبل از هر کاری تجمیع و تمرکز اطلاعات مالی مربوط به کلیه مالیات‌ها و شبه مالیات‌ها، یارانه‌ها، تخفیفات، تسهیلات، مابه‌ازای خدمات عمومی، مساعدت‌ها و حمایت‌های اجتماعی در یک رویکرد پلتفرمی و با تعامل هوشمند بین نظام مالیاتی، نظام تامین اجتماعی، نظام یارانه‌پردازی، امری ضروری و حیاتی است.